

Opas lentopallon minuomarikoulutuksen järjestämiseen

Sini Rönqvist

Opinnäytetyö
Vierumäen yksikkö
Liikunnan ja vapaa-
ajan koulutusohjelma
Kevät 2015

Tekijä(t) Sini Rönqvist	
Koulutusohjelma Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Opas lentopallon minituomarikoulutuksen järjestämiseen	Sivu- ja liitesivumäärä 40 + 37
<p>Lentopallon minituomarikoulutuksella tarkoitetaan 7-12-vuotiaille lentopallojunioreille suunnattua tuomarikoulutusta. Koulutuksessa tutustutaan lentopalloerotuomarin tehtäviin sekä minilentopallo-ottelun kannalta tärkeimpiin sääntöihin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata lentopallon nuorisotuomarikoulutuksen uudistamista ja siihen liittyviä toimintoja sekä laatia minituomarikoulutuksen opas aluekouluttajalle. Lentopallossa junioreista nuorimmat (F-D -ikäiset) pelaavat pienemmällä minikentällä sekä sovelletuilla säännöillä, joten heille haluttiin luoda oma tuomarikoulutuksensa. Tätä koulutusta kutsutaan minituomarikoulutukseksi.</p> <p>Minituomarikoulutusta ideoitiin yhteistyössä Lentopalloliiton aluekouluttajien kanssa. Aluekouluttajat vastaavat tuomarikoulutuksista alueellisesti ympäri Suomea. Työn tilaajana toimi Suomen Lentopalloliitto ry, jonka alaisuudessa erotuomarijaos päättää erotuomaritoiminnan kehittämisestä. Asiantuntijoina toimi Lentopalloliiton erotuomarijaoksen puheenjohtaja Jarmo Salonen sekä aluekouluttajat.</p> <p>Minituomarikoulutus sisältää leikkejä ja tehtäviä, joiden avulla tuleville minituomareille tulee tutuksi lentopallon säännöt ja tuomaritehtävät. Koulutusmateriaali koostuu tehtäviin tarvittavista tulostettavista materiaaleista sekä kouluttajan oppaasta ”Minituomarikoulutus - Työkalu ja aluekouluttajalle”</p> <p>Minituomarikoulutusmateriaalit sekä aluekouluttajan opas antavat hyvän pohjan minituomarikoulutuksen järjestämiselle. Tulevaisuudessa on tarkoitus muokata vastaava koulutus minituomarikoulutuksen pohjalta myös vanhemmille junioreille sekä käyttää joitakin minituomarikoulutukseen suunniteltuja osia aikuisten tuomarikoulutuksessa.</p>	
Asiasanat Erotuomari, Lentopallo, koulutus	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lentopallosta yleistä	2
2.1	Lentopallon harrastajamäärät Suomessa	2
2.2	Lentopalloliiton tarjoamat koulutukset	3
3	Lentopallon tuomaritoiminta	5
3.1	Kouluttautuminen erotuomariksi ja erotuomariluokat	6
3.2	Lentopalloerotuomarin ominaisuudet	8
3.2.1	Henkiset ominaisuudet	8
3.2.2	Fyysiset ominaisuudet	9
3.2.3	Sosiaaliset ominaisuudet	10
4	Minituomarikoulutus	12
4.1	Lentopallon juniori-ikäluokat	12
4.1.1	Haasteet	13
4.1.2	Mahdollisuudet	14
4.2	Esimerkkiä tuomarikoulutuksen järjestämiseen muualta maailmasta	15
4.2.1	Ruotsi	15
4.2.2	Espanja	15
4.2.3	Meksiko	16
4.2.4	Itävalta	16
5	Kouluttaminen	17
5.1	Hyvän kouluttajan piirteitä	17
5.2	Motivoiminen	17
5.3	Palautteen antaminen	18
5.4	Oppimiskäsitykset	19
5.4.1	Behavioristinen oppimiskäsitys	20
5.4.2	Kognitiivinen oppimiskäsitys	20
5.4.3	Konstruktiiivinen oppimiskäsitys	20
5.4.4	Oppimiskäsitykset erotuomarikoulutuksessa	21
5.5	Erilaiset oppijat	21
5.6	Opetustyyli	22
5.6.1	Harjoitustyyli	22
5.6.2	Vuorovaikutustyyli	23
5.6.3	Itsearviointityyli	23
5.6.4	Ohjattu oivaltaminen	24
5.6.5	Ongelmanratkaisu	24
5.6.6	Opetustyyli erotuomarikoulutuksessa	24

6 Opinnäytetyön tavoite.....	25
6.1 Suomen lentopalloliitto ry:n tarve	25
7 Työn toteuttamisen vaiheet	26
8 Tuotos.....	28
9 Pohdinta.....	30
Lähteet	35
Liitteet.....	41

1 Johdanto

Lentopallon erotuomaritoiminnassa on ollut jo muutaman vuoden ajan huolena erotuomareiden määrän lasku. Syystä tai toisesta nuorisotuomarit eivät ole jatkaneet erotuomaritoiminnassa junioriaikojaa pidemmälle, vaan ovat lopettaneet erotuomarina toimimisen. Jotta varsinkin juniorit innostuisivat tuomaritoiminnasta, pitäisi tuomarikoulutuksen olla innostavaa ja mielenkiintoista.

Lentopallotuomareiden koulutustilaisuuksia järjestävät aluekouluttajat uusivat koulutusmateriaaleja aika ajoin. Opinnäytetyön alkuvaiheessa tarpeelliseksi kehityskohteeksi koettiin nuorisotuomarikoulutuksen uusiminen, varsinkin mini-ikäisten eli 7-12-vuotiaiden osalta. Tämän ikäluokan kouluttamisessa voidaan käyttää helposti aktivoivaa ja innostavaa koulutustapaa, jolla toivottavasti on tulevaisuudessa positiivista vaikutusta erotuomareiden määrään. Työ tehdään yhteistyössä Suomen Lentopalloliiton kanssa ja siinä esitetyjä toimintoja on otettu käyttöön kauden 2014–2015 aikana.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata lentopallon nuorisotuomarikoulutuksen uudistamista ja siihen liittyviä toimintoja sekä laatia opas koulutuksen järjestämisestä aluekouluttajalle. Uudessa minituomarikoulutuksessa otetaan huomioon 7-12-vuotiaiden omat sovelletut säännöt, sekä minikenttä. Tämän tarpeen nojalla haluttiin kehittää innostavampi ja aktivoivampi tuomarikoulutus. Koulutusmateriaalien tueksi on tehty opas kouluttajalle.

2 Lentopallosta yleistä

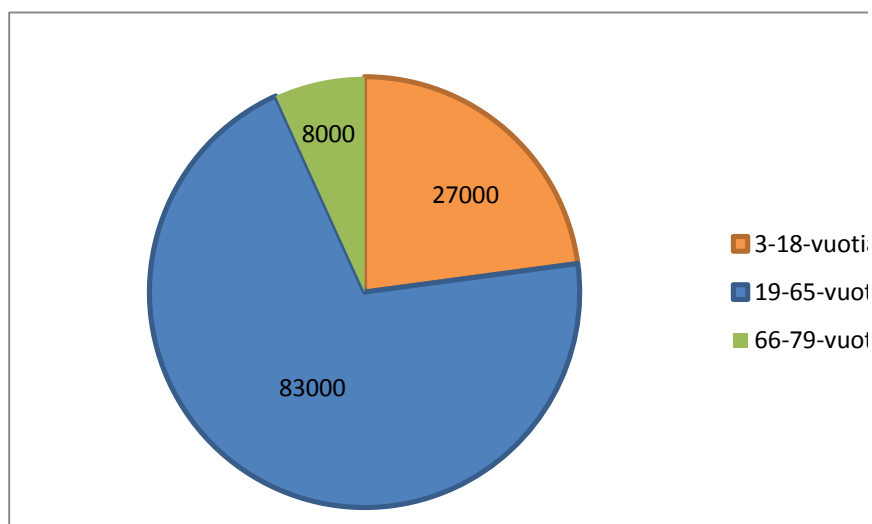
Lentopallon keksijänä voidaan pitää NMKY:n liikunnanohjaajaa William G. Morgania, joka kehitti alkujaan ”Mintonetten” vuonna 1895 Holyokessa Yhdysvalloissa. Lentopallo oli edullinen työväen peli, jossa vaikutteita otettiin koripallosta ja tenniksestä, jotka tunnettiin keskiluokan ja varakkaan väestön lajeina. Lentopallo levisi Eurooppaan ensimmäisen maailman sodan aikana 1900-luvun alkupuolella. Lentopallo alkoi levitä varsinkin Itä-Euroopassa, missä kylmän ilmaston takia suositaan sisäliikuntalajeja. Kansainvälinen Lentopalloliitto FIVB perustettiin vuonna 1947. Lentopallo oli näytöslajina Pariisin olympialaisissa 1924, mutta virallisena lajina vasta 1964 olympialaisissa Tokiossa. (Wallechinsky & Loucky 2008, 1034.; Lentopallokirja 2013–2014, 2013, 92.)

Suomeen lentopallo rantautui 1920-luvulla. Lentopallo oli aluksi osa Suomen Koripalloliiton toimintaa, mutta se irtaantui Suomen lentopallokomiteaksi vuonna 1956 ja edelleen nykyiseen muotoonsa Suomen lentopalloliitoksi vuonna 1959.

(Fortin 2000, 270; Lentopallokirja 2013–2014, 2013, 92.)

2.1 Lentopallon harrastajamäärät Suomessa

Lentopallon näkyvyys on viime vuosien menestyksen myötä noussut. Suomessa lentopallolla on tällä hetkellä harrastajia lähes 120 000, joista juniori-ikäisiä 3-18-vuotiaita on 27 000. (Kuvio 1.) Rekisteröityjä pelaajia on vain 12 200, joista junioreita on hieman yli puolet eli 7200. Rekisteröityjen pelaajien määrä on laskenut kauden 2005–2006 jälkeen joka kausi.

Kuvio1. Lentopallon harrastajamäärät kansallisen liikuntatutkimus 2009–2010 mukaan (Lentopallokirja 2011–2012. 2011. 105.)

2.2 Lentopalloliiton tarjoamat koulutukset

Suomen lentopalloliitto tarjoaa koulutuksia valmennukseen lähtien aloittavan ohjaajan koulutuksesta aina yläsarjoja valmentaville sekä joukkueenjohtajille. (Suomen Lentopalloliitto ry. 2014b). Monipuolinen koulutustarjonta antaa pohjan osaavalle ja ammattitaitoiselle lentopallovalmentamiselle ja toiminnalle lajin ympärillä.

Pienimpien junioreiden ohjaajille ja valmentajille sekä vanhemmille on kehitetty kaksi matkan kynnyksen koulutusta. ”Tästä se alkaa!” koulutuksessa käydään aluepäällikön johdolla läpi nuorimpien ikäluokkien toiminnan pyörittämisen perusasioita läpi. Koulutuksen aikana saa kattavan paketin tietoa turnauksen järjestämisestä aina pelisääntöihin. (Suomen lentopalloliitto ry 2015a). Aloittavan ohjaajan koulutus toimii hyvänä pohjakoulutuksena lentopallon junioreiden ohjaajille. Koulutuksessa käydään läpi perusteita yleisellä tasolla ohjaamiseen. Koulutuksen aikana kerrotaan joukkueen sarjaan ilmoittautumisesta sekä lisenssi käytännöistä sekä opitaan demoharjoitteissa lentopallon perustekniikat. (Suomen lentopalloliitto ry 2015c.)

Valmentajan lisäksi joukkueenjohtajan rooli on tärkeä joukkueen toiminnassa. Tätä asiaa edistääkseen Suomen lentopalloliitto on yhteistyössä Varsinais-Suomen Pesiksen kanssa luonut joukkueenjohtajanoppaan. Oppaassa ohjeistetaan joukkueenjohtajan tehtäviin. Halutessaan seurat voivat tilata aluepäällikkönsä kouluttamaan joukkueenjohtajia tehtäviinsä. (Suomen lentopalloliitto ry 2015b.)

Tekniikkakoulussa nimensä mukaan tulevat tutuksi lentopallon perustekniikat ja opettaminen. Koulutuksessa oppii myös perustekniikoiden soveltamista pienpeleihin. Koulutuksen kohderyhmänä ovat niin päivitystä hakevat lentopallovalmentajat kuin liikuntaa opettavat henkilöt, jotka haluavat syventää osaamistaan lentopallossa. Koulutuksen vetäjinä toimivat aluepäälliköt ja koulutus järjestetään yleensä yhteistyössä lentopalloseuran kanssa. (Suomen lentopalloliitto ry 2015d)

Valmentajan tasokoulutuksen avulla voi kouluttautua 1.tason eli lasten ja nuorten ohjaajakoulutuksesta aina 3. tason huippuvalmentajakoulutukseen asti. Alimmassa 1. tason koulutuksessa valmentajalle rakennetaan tietopohjaa yksittäisen harjoituksen suunnittelusta lyhyiden jaksojen suunnitteluun. 1. Tason koulutusta suositellaan E-D -junioreiden valmentajille. (Suomen lentopalloliitto ry 2015e) Nuorisovalmentajakoulutuksessa eli 2. tasolla alemman tason valmentajan joukkue on ylemmissä ikäluokissa, D-A, ja koulutuksessa käydään läpi harjoittelun suunnittelua pidemmällä aika välillä sekä valmentamista laajempina kokonaisuutena. (Suomen lentopalloliitto ry 2015f.)

3. Tason valmentajakoulutus on suunnattu vanhimpien junioreiden, yläsarjajoukkueiden sekä 2. tason suorittaneille valmentajille sekä valmentajille, kenellä on liikunnan alan koulutus. Koulutuksessa syvennetään harjoittelun ja pelaamisen suunnitteluun, toteutukseen sekä analysointiin. Kouluttajina toimivat Suomen lentopallonmaajoukkueiden valmentajat, liigavalmentajat sekä erityisasiantuntijoina maajoukkueen staffin jäseniä. (Suomen lentopalloliitto ry 2015g.) 3. Tason koulutuksen jälkeen on mahdollista hakea erityisosaamista Pro HVT kurssilta, joissa erityistytään johonkin tiettyyn lentopallon osa-alueeseen tarkemmin. (Suomen lentopalloliitto ry 2015h.)

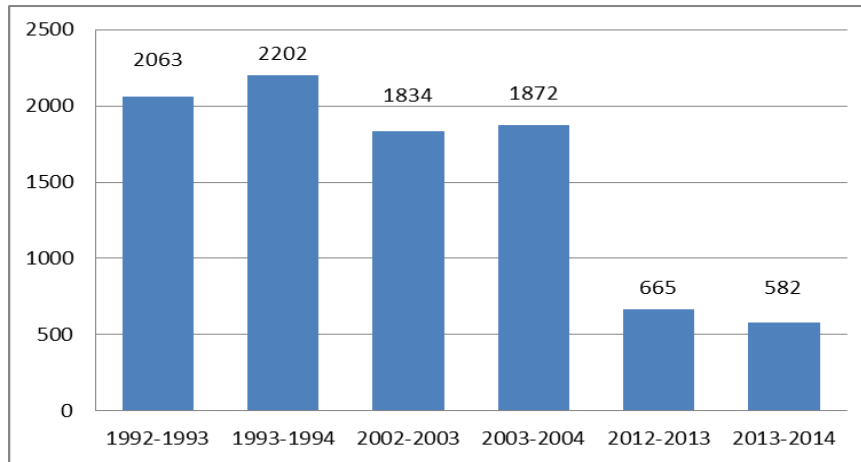
3 Lentopallon tuomaritoiminta

Virallisissa lentopallo-otteluissa tuomaristoon kuuluvat päätuomari, verkkotuomari, kirjuri ja neljä rajatuomaria. Suomessa käytetään yleensä kahta rajatuomaria. Pää- ja verkkotuomari ovat ainoat, jotka saavat käyttää ottelun aikana pilliä. (Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 49.) Rajatuomareilla on tehtävässään käytössä lippu, jolla he osoittavat näkemyksensä pelatun pallon loppumisesta. (Lentopallon viralliset säännöt 2013, 56). Ottelussa virallisina toimitsijana on myös kirjuri, jonka vastuulla on pöytäkirjan täyttäminen. Kirjuri toimii yhteistyössä verkkotuomarin kanssa. (Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 53–54.)

Sekä Suomen lentopalloliiton että alueiden järjestämien sarjojen erotuomareiden ottelukohtaiset lukumäärät ja luokkavaatimukset löytyvät sarjamääräyksiensä liitteenä olevasta nimeämistaulukosta (Suomen Lentopalloliitto ry 2014a.; Liite 8). Sarjamääräykset tarkastetaan ennen jokaista alkavaa kautta ja niihin tehdään tarvittavia muutoksia.

Erotuomareiden nimeämisestä vastaa valtakunnallisesti erotuomarijaoksen nimeäjä ja alueellisesti alueen erotuomarinimeäjä. Juniori ja veteraaniturnauksiin nimetään tuomarit turnauksen järjestäjän ja alueen erotuomarinimeäjän yhteistyönä. Nimeämisen pohjaksi on laadittu nimeämisperusteet (Suomen Lentopalloliitto ry 2013b.)

Erotuomareiden määrän lasku on ollut merkittävää, kaudella 2012–2013 lisenssin lunastaneita erotuomareita oli vain 665, kun niitä vielä kaudella 2008–2009 oli 1398. (Lentopallokirja 2013–2014. 2013, 92; Suomen Lentopalloliitto ry. 2013a, 15–16.) Syitä tuomareiden vähenemiseen ei ole selvitetty, mutta yhtenä syynä voidaan pitää IV-tuomariluokan koulutuksien lakkauttamista. Kauden 2008–2009 loppuessa siirryttiin neljästä tuomariluokasta kolmeen. Alimmassa IV-luokassa olleet tuomarit nostettiin III luokkaan. (Lankinen 28.2.; Erotuomarijaos. 10.3.2008.)

Kuvio2. Lentopallon tuomarimäärien kehitys. (Suomen Lentopalloliitto ry 1994; Suomen Lentopalloliitto ry 1993; Suomen Lentopalloliitto ry 2013a; Suomen Lentopalloliitto ry 2008; Suomen Lentopalloliitto ry 2011; Suomen Lentopalloliitto ry 2013e).

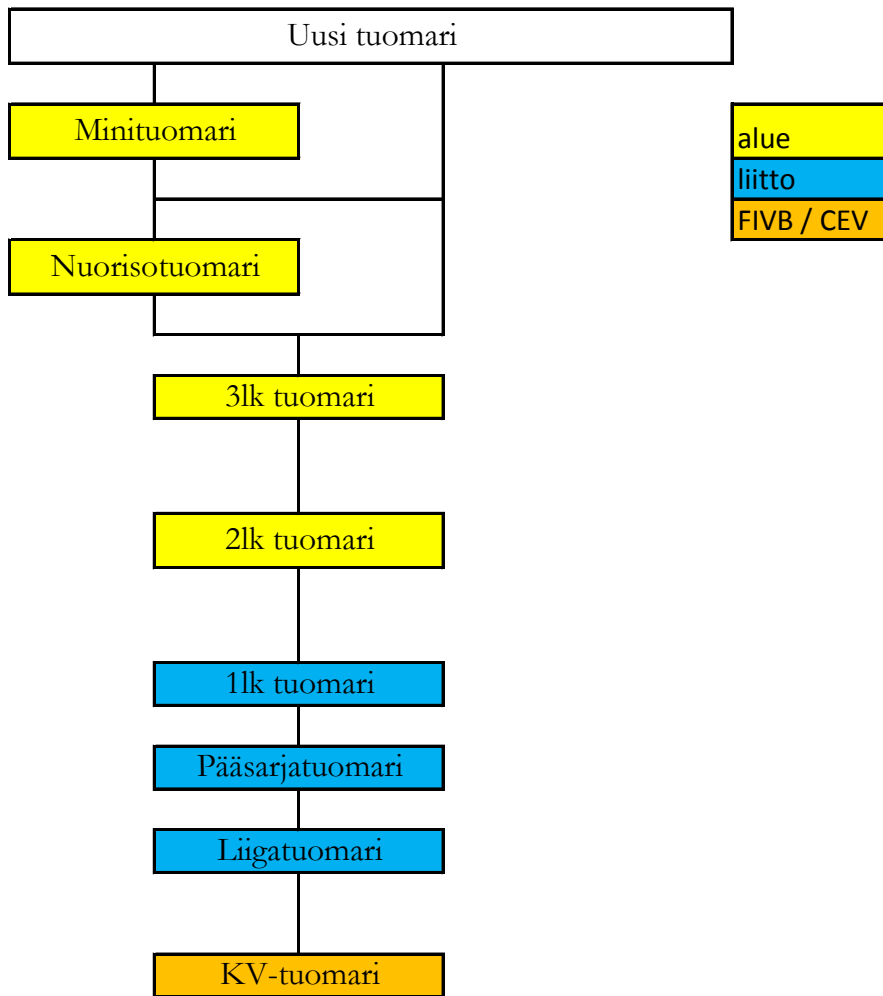
Tuomarimääriä kokonaisuudessa tarkasteltaessa huomaa, että määrän lasku on ollut suurta (Kuvio2). Tähän mennessä tuomarimäärien vaihteluun ei ole syytä tutkittu. Lankinen (28.2.2014.) arveli tuomarimäärien laskun syynä olevan siirtyminen neljästä tuomari-luokasta kolmeen luokkaan. Myös joukkuemäärät ovat myös viime vuosina laskeneet.

3.1 Kouluttautuminen erotuomariksi ja erotuomariluokat

Uusi tuomari voi iästä riippuen osallistua joko lapsille ja nuorille suunnatulle kurssille tai suoraan aikuisten peruskurssille ja suorittaa 3. luokan erotuomarikortin. Lasten ja nuorten koulutukset on jaettu minituomarikoulutukseen ja nuorisotuomarikoulutukseen. Minituomarikoulutukseen voivat osallistua F-D -ikäiset lentopallojuniorit. Kun taas nuorisotuomarikoulutus on suunnattu vanhemmille junioreille eli C-A -ikäisille. Mikäli kurssille ilmoittautunut henkilö on esimerkiksi 13–15-vuotias, voi aluekouluttaja kouluttaa hänet suoraan 3lk. tuomariksi. Uudet aikuistuomarit suorittavat suoraan 3. luokan tuomarikortin.

Alueet kouluttavat mini- ja nuorisotuomarit, 3lk. sekä 2lk. tuomarit. 1.lk ja pääsarja- ja liigatuomarit koulutetaan valtakunnallisesti. Kansainvälisestä tuomarikoulutuksesta vastaa Kansainvälinen lentopalloliitto, FIVB (Kuvio 3.)

Suomessa on käytössä neljä eri tuomariluokkaa. Lentopalloliitto vastaa I-luokan tuomarikoulutuksesta ja alemmista luokista vastaavat alueet (Kuvio 3). Suomi on jaettu viiteen alueeseen maantieteellisesti, joiden sisällä on useampia pienempiä alueita, kuten Etelä-ssä Kymenlaakso, Päijät-Häme ja pääkaupunkiseutu. Alueiden järjestämistä koulutuksista vastaavat aluekouluttajat. (Suomen lentopalloliitto ry. 2014b.)

Kuvio 3. Lentopalloerotuomarin eteneminen (Lentopallokirja 2011-2012, 319.).

Tuomarina etenemiseen ei ole tehty samankaltaista virallista urapolkua kuin pelaajille (Salonen 14.4.2014.) Erotuomarit voivat nousta oman kiinnostuksen mukaan III. luokasta ylempään luokkaan (Erotuomarijaos 10.3.2008.) I. luokan korotuksista vastaa erotuomarijaojen nimeämät pääkouluttajat (Suomen Lentopalloliitto ry 2013c.)

Erotuomarina toimimiseen ei vaadita tai pidetä välttämättömänä lajitaustaa, mutta lähes aina tuomareilla on pelaaja- ja tai valmentajatausta tuomarina toimimisen pohjalla. Erotuomarina toiminen, on Salosen (14.4.2014) mukaan ihmisten johtamista, jossa johtamisen peruseriaatteet pätevät. Hän myös linjaa, että huipputuomariksi tähdättäessä pelin ymmärtäminen on välttämätöntä ja se vaatii aikaa.

3.2 Lentopalloerotuomarin ominaisuudet

Hyvältä tuomarilta vaaditaan monipuolisia fyysisiä, henkisiä ja sosiaalisia taitoja.

Tuomarin tärkeimpiä henkisiä ominaisuuksia ovat hyvä paineensietokyky ja keskittymistaito. Paineensietokyky ja keskittymistaito ominaisuudet korostuvat tiukoissa tilanteissa ja. Hyvällä ihmistuntemuksella tuomari pystyy parhaiten johtamaan peliä ja seuraamaan pelaajia.

3.2.1 Henkiset ominaisuudet

Teknisen osaamisen lisäksi tuomarin on osattava olla mukana pelissä myös henkisesti. Tuomarin persoonalliset kyvyt ovat osa tuomarin osaamista. Urheilussa tunteet kulkevat vuoristorataa ja jännitys on käsin kosketeltavaa, silti tuomarin on pysyttävä rauhallisena ja sopivan itsevarmana. Tuomari ei voi hallita muiden tunteita, mutta tuomarin on huolehdittava, että omat tunteet pysyvät kurissa tilanteessa kuin tilanteessa. (Weinberg & Richardson, 1990, 9-10). Tuomarin itsevarmuus näkyy kaikessa tekemisessään liikkumisessa, puheessa sekä ilmeissä. Liika itsevarmuus voi jossain tilanteessa haitata ja antaa kuvan ylimielisyydestä ja ylemmyydestä.

Tuomarin on tärkeää pysyä kentällä ja sen ulkopuolella puolueettomana. Tämä voi olla haastavaa, mutta tuomarin pitää muistaa säilyttää oma uskottavuutensa muiden silmissä. Yksi tärkeimmistä on, ettei sano ääneen mielipiteitään joukkueista tai yksittäisistä pelaajista, joiden ottelussa saattaa olla tulevaisuudessa tuomarina. (Weinberg & Richardson, 1990, 10–11; Suomen Erotuomarien Liitto ry. 5). Mikäli erotuomari on ollut jonkun joukkueen pelaaja tai jäsen on hän estynyt toimimaan kyseisen seuran yläsarjaotteluissa päätuomarina. Esteellisyys poistuu yhden kauden jälkeen, kun henkilö ei ole ollut mukana seuran toiminnassa. (Suomen Lentopalloliitto ry. 21.10.2014.11.)

Ottelussa tuomarin pitää pystyä tekemään päätös mahdollisimman nopeasti tilanteen havaittuaan, mutta tarpeen vaatiessa ottamalla tarvittava aika, jotta saa varmistettua oikean tuomion. Tuomarin kuitenkin ei kannata venyttää tilanteen ja tuomion väliä liian pitkäksi, koska silloin tuomari viestittää, että on epävarma tuomiostaan. (Weinberg & Richardson, 1990, 8). Tuomareille painotetaan oman tyylin ja rytmin löytämistä viheltämiseen. Näin tuomari antaa kuvan systemaattisesta ja johdonmukaisesta toiminnasta, joka auttaa saamaan joukkueiden hyväksynnän. (Huhtaniska 17.9.2011).

Tuomareiden oletetaan olevan johdonmukaisia. Tuomitsemislinjan pitää olla kummallekin osapuolelle samanlainen ja ottelun tasoon sopiva. Epäjohdonmukaisuus voi johtaa tuoma-

rin tai tuomariston kovaankin kritisoimiseen sekä pelaajien että valmentajien suunnasta. Epäjohdonmukaiset vihellykset saavat aikaan pelin muissa osapuolissa turhautumista ja epäluottamusta. Epäjohdonmukaisten vihellysten seurauksena tuomari saattaa itse joutua ikävään tilanteeseen. Riskinä on joutuminen tilanteeseen, jossa hän joutuu rankaisemaan joukkuetta tai pelaajaa aiemmista virheellisistä vihellyksistään. Tuomarin tulee johdonmukaisesti viheltää ottelussa kaikki virheet, jotka hän havaitsee. Mikäli jossain vaiheessa on käynyt niin kutsuttu tuomarivirhe, ei tätä virhettä tule kompensoida toiselle joukkueelle jättämällä jonkin pallon viheltämättä tai rankaisemalla toista joukkuetta omasta virheestään. (Weinberg & Richardson, 1990, 7-8.)

3.2.2 Fyysiset ominaisuudet

Urheilulajista riippuen erotuomarilta vaaditaan eritasoista fyysistä kuntoa. Esteettisissä lajeissa, kuten voimistelussa tai taitoluistelussa tuomarin fyysiset ominaisuudet eivät ole yhtä tärkeässä roolissa kuin jalkapallossa tai koripallossa, joissa erotuomari liikkuu pelin mukana kentällä. Lentopallo kuuluu samaan kategoriaan tenniksen ja esteettisten lajien kanssa, jossa erotuomarilta ei toimiessaan vaadita fyysistä suorituskykyä (Weinberg & Richardson 1990, 16–17.)

Tuomarin henkinen ja fyysinen kunto kulkevat käsi kädessä. Lentopallossa tuomari ei liiku pelin mukana kentän päästä toiseen, kuten jalkapallossa tai salibandyssä. Kuitenkin lentopalloerotuomarina toimiminen vaatii täydellistä keskittymistä ensimmäisestä pallorallista viimeiseen vihellykseen. (Salonen 14.4.2014.) Jotta tuomari kestää pitkän henkisen rasitteen ottelussa, vaatii se tuomarilta myös hyvää fyysistä kuntoa.

Tuomareilta vaaditaan urheilijan kaltaista elämäntapaa (Salonen 14.4.2014). Vaikka tuomarit eivät ole urheilijoita, voidaan heiltä odottaa, että he huolehtivat niin fyysisestä kuin henkisestä hyvinvoinnistaan. Tämän myötä tuomari luo kuvan hallinnasta, uskottavuudesta ja auktoriteetista. (Weinberg & Richardson 1990, 30.) Tuomarin pitää osata tehtävänsä, mutta hyvän henkisen ja fyysisen kunnan avulla hän voi vahvistaa ulospäin kuvaa elämänhallinnastaan ja toiminnastaan.

Ihminen viestii ulospäin sanattomilla viesteillä jopa lähes 93 %. (Weinberg & Richardson 1990, 29). Sanaton viestintä itsessään ei tarvitse aktiivista työtä vaan siinä viestiä kerrotaan ilmeillä, äänellä, täsmällisyydellä sekä ulkoisella olemuksella. Sanattoman viestinnän muodot voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, joista esittämisiestinnässä käytetään ilmeitä, eleitä ja ääntä. Ajan ja paikan viestimisessä tärkeitä huomioita ovat täsmällisyys, etäisyys sekä paikan valinta. Välineellisessä viestinnässä ihminen kertoo esineiden, vaattei-

den ja rakennelmien avulla viestiä. (Mattila ym. 2006. 49.) Erotuomari viestii sanattomasti käsimerkeillään ja suullista viestintää käyttää vain tarvittaessa.

Sanallinen viestintä vaatii keskustelijoilta käytetyn kielen ymmärtämistä, joka on sidonnaista myös haluun ymmärtää keskustelua. (Mattila ym. 2006. 49.) Erotuomareiden käsi-merkit muodostavat oman kielensä, jonka avulla he viestivät ottelutapahtumassa toisilleen, pelaajille ja katsojille.

Esittämisviestinnän avulla ihminen ilmaisee asennoilla, käsien eleillä sekä liikehinnällään tunteistaan, asenteestaan sekä päämäärästään. Turhaan ei voida painottaa ensi vaikutelman tekemistä, koska ensivaikutelman voi todellakin tehdä vain kerran. Positiivisiksi eleiksi koetaan yleensä hyvä ryhti, katseen avoimuus, lämmin hymy sekä kuuluva ja rauhallinen puheääni. (Mattila ym. 2006. 49.)

Ajan ja paikan viestinnällä on monia kulttuurisidonnaisia eroja, jotka saattavat aiheuttaa hankalia tilanteita ihmisten välille. Ikäviä tilanteita saattaa syntyä, jos sovituista ajoista ei pidetä kiinni. Keskusteluetaisyuden kanssa tulee olla tarkkana, koska liian läheinen keskusteluetaisyys saattaa tehdä tilanteesta kiusallisen (Mattila ym. 2006. 49.) Kapteenien ja valmentajien tulee tietää tuomareiden koskemattomuus (Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 45.), sekä muistaa sopiva keskusteluetaisyys. Tuomareiden koskemattomuudella tarkoitetaan sitä, ettei pelaaja tai joukkueen jäsen lähesty tuomaria uhkaavasti ottelutapahtuman aikana tai sen jälkeen. Tuomarin koskemattomuuden rikkominen on se rangaistava. Rangaistuksen suuruus määräytyy tilanteen mukaan ja koskemattomuuden rikkomisesta yleensä langetetaan pelaajalle ottelurangaistus tai useampien ottelujen pelikielto. Valmentajille sekä muulle joukkueen jäsenelle voidaan antaa toimitsijakieltoa. (Suomen Lentopalloliitto ry 2013d 45–47.)

Tuomari viestii ryhdikkäällä olemuksellaan itsevarmuutta, avoimuutta ja energiaansa. Myös kävely kertoo muille miten tilanne koetaan. Kaikki eleet ja liikkeet kuvaavat henkilön persoonaa ja ammattimaisuutta. (Weinberg & Richardson 1990, 30.)

3.2.3 Sosiaaliset ominaisuudet

Tuomarilla on tärkeää oikeiden tuomioiden lisäksi hoitaa mahdolliset epäselvät tilanteet sääntöjen mukaan oikein sekä mahdollisimman ripeästi ja tyylikkäästi. Pelaajien kanssa kommunikointi on vuorovaikutteista kumpaankin suuntaan. Tuomarin on helpompi tulla toimeen pelaajien, valmentajien ja katsojien kanssa, kun kommunikoi avoimesti ja rakentavasti. (Weinberg & Richardson 1990, 35.)

Rasistiseen tai halventavaan kommentointiin verkon toiselle puolelle tulee tuomarin puuttua. (Suomen Erotuomareiden Liitto ry, 9). Erotuomarin pitää tunnistaa tilanne, onko hänen tarpeen puuttua huutelun ja kuinka voimakkaasti hän siihen puuttuu. Tuomarin tulee taata ottelussa suvaitseva ilmapiiri.

Tuomari voi herkästi saada itsensä hankalaan ja epämiellyttävään tilanteeseen puheiltaan, joten ennen suun avaamista pitäisi tarkasti miettiä, mitä voi ja saa sanoa ja mihin ne johtavat. Mikäli otteluun osallistuvan henkilön toiminta on sääntöjen puitteissa asiatonta tai uhkaavaa, on tuomarin kyettävä uhkaavassa tilanteessa toimimaan voimassaolevien kilpailusääntöjen mukaan ja rankaisemaan henkilö tarvittavalla toimenpiteellä ennen ottelua tai sen jälkeen. Mikäli uhkaava tai rangaistava tilanne tapahtuu ottelun jälkeen, tulee siitä informoida liittoa. (Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 45–47; Suomen Lentopalloliitto ry. 21.10.2014.) Kuitenkin tuomarin on pysyttävänä rauhallisena ja pidettävä yllä rauhallista ilmapiiriä ajamatta itseään ratkaisemattomaan tilanteeseen. (Weinberg & Richardson 1990, 36).

Ottelun johtaminen vaatii tuomarilta sääntötuntemuksen lisäksi pelisilmää (Suomen Erotuomareiden Liitto ry, 3). Tuomarin ei tule ”tappaa” peliä noudattamalla sääntökirjaa kirjaimellisesti vaan soveltaa otteluun määrättyä tulkintalinjaa tarvittavilta osin. Näin tuomari pystyy takaamaan ottelun miellyttävän sujumisen.

4 Minituomarikoulutus

Nuorten sarjojen sarjamääräyksissä (Junnulentis, 2014, 9.1.) on määritelty, että minisarjojen kaikissa otteluissa voidaan käyttää lepovuorossa olevaa joukkuetta tuomarina. Mikäli turnauksessa pelataan järjestelmällä, jossa ei ole lepovuoroja, turnausvastaavan tulee huolehtia, että tuomari tehtävät tulevat hoidetuksi. Minisarjojen otteluihin riittää yksi tuomari.

Maailman suurimmassa lasten ja nuorten lentopallo turnauksessa Power Cupissa erotuomarin tehtäviä hoitaa lepovuorossa oleva joukkue, joka on määritelty otteluohjelmissa. (Power Cup, 2015) Ilman lepovuorossa olevaa joukkueen tuomari tehtäviä olisi Power Cupin järjestäminen hankalaa tai mahdotonta nykyisessä mittakaavassa, jossa vuosittain turnauspaikalle rakennetaan noin 300 kenttää (Power Cup 2015.)

Lentopallon kansainvälisissä säännöissä (2013d, 44.) on määritelty, että otteluun osallistuvien pelaajien ja toimitsijoiden tulee tietää viralliset säännöt ja toimittava niiden puitteissa. Pelaajien yleissivistyksen kannalta olisi tärkeää, että jo lapsena opittaisiin säännöt (Lidstedt 28.8.2014.)

Idän alueen aluepäällikön Pertti Kulluvaaran (10.9.2014.) mukaan heidän alueella pelattavissa junioriturnauksissa pidetään ennen ensimmäisiä pelejä lyhyt sääntö- ja tuomari-info, jotta turnauksessa tuomari tehtävät hoituisivat mallikkaasti. Tämä käytäntö tulee saada leviämään ympäri Suomea. Pienilläkin teoilla voidaan saada aikaan pidemmällä aikavälillä isoja saavutuksia.

4.1 Lentopallon juniori-ikäluokat

Minituomarikurssi haluttiin omaksi kurssikseen aiemmasta nuorisotuomarikurssista, joka oli suunnattu kaikille juniori-ikäisille. Aiemman nuorisotuomarikurssin haasteena aluekouluttajalle oli se, että osallistujat ovat olleet liian eri-ikäisiä. Minituomarikurssin aloittamisella voidaan jakaa juniori-ikäiset kahteen osaan, minituomareihin ja juniorituomareihin. Minituomarit, joihin kuuluvat ikäluokat F-D pelaavat pienemmillä kentillä. Juniorituomareiksi koulutautuvat virallisen kokoisella kentällä pelaavat ikäluokat, C-A. (Taulukko 1.) 15-vuotiaille ja vanhemmille suositellaan käymään suoraan peruskurssi, jolta saa valmiuksia enemmän myös aikuisten otteluihin.

	Ikäluokka	Luokka-aste	Kentän koko (Lx P)
F-juniorit	7-8 -vuotiaat	1, 2	6,1m x 13,4m
E-juniorit	9-10 -vuotiaat	3, 4	6,1m x 13,4m
D-juniorit	11–12 -vuotiaat	5, 6	6,1m x 13,4m
C-juniorit	13–14 -vuotiaat	7, 8	9m x 18m
B-juniorit	15–16 -vuotiaat	9, toinen aste 1	9m x 18m
A-juniorit	16–19 -vuotiaat	toinen aste 2, 3, 4	9m x 18m

Taulukko 1. Juniorilentopallon ikäluokat ja kentän koot (Junnulentis 17.12.2013; Polso 18.6.2014; Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 12)

7-10 -vuotiaiden lapsien ohjaamisessa ohjaaja voi olla sivummalla, kun erilaiset perustaidot on opittu ja pääpaino alkaa olla liikkumisessa (Autio & Kaski 2005. 28). Vähän vanhempia, 10–12-vuotiaita, ohjatessa ohjaajan tulee antaa lapsille mahdollisuus kokeilla taitojaan myös yksin. (Autio & Kaski 2005. 31). 7-12-vuotiaille on osattava antaa vapauksia liikkua ja toimia, mutta ohjaajalta vaaditaan tarkkaa tilanteen seuraamista ja ohjeistusta. Otteluissa tuomarin on kuitenkin tehtävä päätökset ilman kouluttajan neuvoja.

4.1.1 Haasteet

Median luoma kuva erotuomarina toimimisesta urheilussa ei toimi houkuttelevana keinona saada uusia tuomareita rekrytoitua toimintaan mukaan. Useasti otsikoihin nousee ikäviä uutisia tuomaritoiminnan kannalta, joissa korostetaan, että tuomari on tehnyt virheen ja vaikuttanut ottelutapahtumiin merkittävästi.

Millä keinoin sitten saadaan minituomarikurssille tulijat kiinnostumaan koulutuksesta ja innostumaan tuomaritoiminnasta pidemmällä tähtäimellä? Osalla lapsia ja nuoria on valmiina asenne, etteivät opi, kun opittava asia ei kiinnosta tai he eivät pidä siitä. Pelko siitä, että ei oppisi ja jopa epäonnistuisi varjostaa usein uuden oppimista. Hankalaksi oppiminen tulee, jos on ikäviä kokemuksia aiheesta ja nämä vaikuttavat siihen, ettei oppiminen tunnukaan myönteiseltä eikä nähdä tulevaisuuden mahdollisuuksia uuden asian parissa. (Kauppila 2003, 90–91.)

Tuomariksi kouluttautumisen jälkeen nuorille saattaa tulla eteen tehtäväksi valinta harjoittelun ja pelaamisen sekä tuomaroimisen välille. Lentopallon kilpailutoiminta on riippuvainen molemmista, niin pelaajista kuin tuomareista. Valmentajien ja pelaajien itse tulisi ymmärtää ja muistaa tämä, että kilpailutoiminta mahdollistuu, kun joku on ottelussa tuomarina. Pelaaminen, valmentaminen sekä seuran jäsenyys asettaa tiettyjä rajoituksia erotuomarina toimimiseen (Suomen Lentopalloliitto ry 21.10.2014, 11.), mutta ne eivät kokonaan sulje toisiaan pois.

Minituomarin alkutaival saattaa olla vaikea, kun rankkaakin arvostelua tulee katsomosta ja valmentajilta. Nuori, vasta-alkanut tuomari ei osaa vielä käsitellä saamaansa palautetta, joten tärkeää olisi kitkeä tuomareihin kohdistuvat ikävät kommentit. Lentopalloliitto kehitti nuorisotuomareiden turvaksi hankkeen, jossa on tarkoitus muistuttaa hyvistä käytöstavoista lajin parissa. (Suomen Lentopalloliitto 2013.)

Omat haasteensa koulutukselle tuovat lasten omat ja muualta opitut asenteet. Kauppila on kirjoittanut kirjassaan (2003, 90), että opittava asia on tehtävä mielenkiintoiseksi, jotta se motivoi. Uutta opeteltaessa nousee esiin erilaisia ennakoasenteita siitä, ettei oppisi-kaan tai uuden oppimisesta ei saisi tuntuva hyötyä. Tämän kaltainen asenne näkyy eri tavoin oppijoilla. Minituomarikoulutuksen avulla voidaan luoda ajattelevia pelaajia, jotka ymmärtävät omat oikeutensa ja velvollisuutensa lentopallo-ottelussa sekä sen ulkopuolella. (Kauppila 2003; Suomen Lentopalloliitto ry 2013d, 44.)

4.1.2 Mahdollisuudet

Tällä hetkellä mini- ja juniori-ikäluokissa on Suomen lentopallon tulevaisuus niin pelaajina, valmentajina kuin erotuomareina. Tulevien vuosien aikana pitää saada innostettua nämä ikäluokat mukaan tuomaritoimintaan ja saada heidät ja heidän valmentajat ymmärtämään erotuomareiden roolin tärkeys kilpailutoiminnan kannalta.

Lentopalloerotuomareiden määrät ovat vuosien aikana vähentyneet ja uusien tuomareiden määrä ei riitä korvaamaan toiminnan lopettaneiden määrää. Uudenlaisen minituomarikoulutuksen avulla saadaan innostettua ja rohkaistua minejä erotuomaritoimintaan.

Lapsille voidaan opettaa leikin kautta monia hyödyllisiä tietoja ja taitoja. Lapsen tietoisuus käynnissä olevasta tavoitteellisestakin oppimisprosessista jää taka-alalle, kun hän kokee leikin tuomaa iloa ja riemua. Leikin avulla lapsi voi kokeilla turvallisesti uutta opittavaa roolia. (Autio 2010, 15.)

4.2 Esimerkkiä tuomarikoulutuksen järjestämiseen muualta maailmasta

Suomessa lentopallossa juniorituomareita on koulutettu 1990-luvun alkupuolelta lähtien ja koulutuskonsepti on ollut lähes samankaltainen koulutuksen alusta asti. Lyhyellä kyselyllä (Liite 2) on selvitetty nuorisotuomareiden tilannetta. Tämän kartoituksen tarkoituksena on löytää toimivia malleja kouluttaa mini- sekä nuorisotuomareita.

4.2.1 Ruotsi

Ruotsissa tuomarikurssille otetaan nuorimmillaan noin 12-vuotiaita, jotka pääsevät kurssin suoritettuaan viheltämään nuorten turnauksissa. Kurssi itsessään on 2-päiväinen viikonloppukurssi, jossa ensimmäisenä päivänä käydään teoria läpi ja toisena päivänä pelaajat pääsevät harjoittelemaan käytännössä. Tämän kurssin jälkeen he voivat osallistua alueelliselle tuomarikurssille, joka on suunnattu aikuisille. Kursseilla kouluttajina toimivat Ruotsin ”parhaat” tuomarit. Lidstedtin (28.8.2014) mielestä on tärkeää, että nuoret oppivat lentopallon säännöt aikaisin.

Tuomaritilanne Ruotsissa on hyvä, vaikka tuomareita ei koskaan ole liikaa. Ruotsissa on parin viime vuoden aikana kiinnitetty huomiota siihen, että naistuumareita saataisiin nostettua korkeimmalle tasolle ja tässä pyrkimyksessä on onnistuttu hyvin. Naistuumareiden tukiprojektin onnistumista edesauttoivat Lidstedtin kontaktit eri puolilla Ruotsia. Samaan projektiin liittyen järjestettiin turnaus, jossa vain naistuumarit toimivat tuomareina (Lidstedt 28.8.2014.) Ruotsissa on tällä hetkellä tuomareita yhteensä 280 (Svenska volleybollförbundet, 2014.)

4.2.2 Espanja

Espanjassa ei ole olemassa erityisesti lapsille ja nuorille kohdennettua tuomarikoulutusta. Suositeltuna ikänä siellä pidetään erotuomaroinnin aloittamiselle 16 vuotta. Peruskurssin rakenne koostuu aluksi yhdessä käytävästä luennoista, jonka jälkeen kurssilaiset harjoittelevat kotona. Tämän jälkeen kurssilaisille järjestetään vielä toinen luento ja harjoitus. Kokonaiskestoltaan kurssi on 36 tuntia, joka on huomattavasti laajempi kuin Suomessa järjestettävä peruskurssi. (Ventura 9.9.2014.)

Ventura (9.9.2014) kertoi vastauksessaan, että hän on alueellaan ainoa ohjaaja ja tämän takia kokemusta on tullut kurssin järjestämisestä paljon. Junioreiden turnauksissa, joissa on vähintään kaksi kenttää, on paikalla minimissään kaksi henkilöä vastaamassa turnauksen sujuvuudesta ja tuomareiden työrauhasta. Venturan käsityksen mukaan Espanjassa on riittävästi tuomareita.

4.2.3 Meksiko

Meksikossa erotuomarikurssit on jaettu osavaltioittain sekä valtakunnallisesti auttamaan nuorten tuomareiden kehitystä. Alaikärajaa erotuomarikursseille ei ole. Aluksi kurssilaisille pidetään tasotesti, jolla kartoitetaan lähtötaso. Lähtötasotestin jälkeen kurssilaisille tulevat tutuksi lentopallon säännöt, ohjeet ja käytänteet. Käytännön harjoituksissa käydään läpi monipuolisesti asioita aina verkon kasaamisesta virallisiin käsimerkkeihin. Kurssin kesto on noin kolme päivää ja kurssilla yhdistyvät teoria ja käytäntö. Kurssin ohjaajina toimivat kansainväliset erotuomarit, joista suurin osa heistä on opettajana jossakin oppilaitoksessa. Erityisesti nuorten erotuomareiden ohjaamista ja tukemista varten ei Meksikossa ole ohjelmaa. Useissa turnauksissa tuomarivastaava seuraa pelitilanteita ja puuttua toimintaan tarvittaessa. Heillä ei kuitenkaan ole ketään tukemassa tuomaria tilanteissa, kun vanhemmat ja/tai valmentaja kommentoivat äänekkäästi tuomarin toimintaa. Meksikossa on tarpeeksi tuomareita. (Hernandez Arredondo 11.9.2014)

4.2.4 Itävalta

Osassa Itävaltaa järjestään on 11–15-vuotialle suunnattu D-kurssi. Kurssin käyneet ovat soveltuvia olemaan erotuomarina alle 15-vuotiaiden sarjoissa. Kurssi järjestetään turnauksen yhteydessä. Kurssin rakenne koostuu teoriasta, jonka jälkeen kurssilaiset pääsevät toimimaan erotuomareina. Kurssin jälkeen heidän pitää tehdä testi tietokoneella. Kurssin järjestäjinä toimivat A ja B -ryhmän tuomarit, jotka itse tuomaroivat Itävallan 1-liigaa. (Hobi 13.9.2014.)

Itävaltaan luotiin D-kurssi, koska kokeneemmat tuomarit halusivat nuoret tietoisiksi tuomarioiminnasta ja lentopallon säännöistä. Alle 15-vuotiaiden sarjat pelataan sovelletuilla säännöillä, joten lapset ovat itse parempia viheltämään näiden sarjojen pelejä. Itävallassa he voivat rankaista valmentajia epäurheilijamaisesta käytöksestä sekä kertoa vanhemmille, mikäli heidän käytöksensä ei ole reilun pelin hengen mukaista. (Hobi 13.9.2014.)

Itävallassa yritetään huolehtia tuomareista muutamalla yksinkertaisella tavalla. Siellä käytetään nuoria tuomareita rajatuomareina kansainvälisissä turnauksissa sekä Mestareiden liigassa, FIVB:n (kansainvälisen lentopalloliitto) sekä CEV:n (Euroopan lentopalloliiton) otteluissa. Nuorille tuomareille on oma ryhmänsä Facebookissa. Itävallassa on tapana järjestää kaikkien tuomareiden yhteinen tapaaminen kerran vuodessa.

5 Kouluttaminen

Hyvän kouluttajan tunnusmerkkejä on taito suunnitella koulutus, jossa osallistujien ajattelussa tapahtuu oivalluksia ja koulutuksessa käydyt asiat vaikuttavat myös käytännössä osallistujan toimintaan. Hyvän ja tehokkaan koulutuksen aikaan saamat oivallukset ja oppiminen muuttuvat käytännön harjoittelun myötä käytössä osaamiseksi (Tevere Oy 2015).

5.1 Hyvän kouluttajan piirteitä

Lapset ja nuoret ihannoivat ohjaajia ja pitävät heitä roolimalleina. Ohjaajien tekemistä matkitaan (Autio 2010, 19.) Kouluttajan ilmeet, eleet ja sanomiset jäävät lasten ja nuorten mieleen niin hyvässä kuin pahassa, joten ennen esiintymisiä on hyvä miettiä omia manee-reita puheessa ja olemuksessa.

Vuorinen (2009, 7) vertaa kirjassaan ”Tuhat tapaa opettaa” opettamista suunnistamiseen. Oppimisen prosessin aikana voidaan edetä kuin luontopolulla eteenpäin, mutta välillä pitää pysähtyä ja harkita mihin suuntaan jatketaan. Opettaja tai tässä tapauksessa kouluttaja ohjaa kurssilaisia sosiaalisen kanssakäymisen kautta, eikä pysty ennakoimaan tai suunnittelemaan minkälaisia tilanteita koulutuksen aikana tulee vastaan. Kouluttajasta voi tulla oman kokemuksensa kautta hyvä suunnistaja, joka osaa ennakoida ryhmän toimintaa ja viedä sitä haluttuun suuntaan tilanteessa kuin tilanteessa.

5.2 Motivoiminen

Kasvatuspsykologian kirjassa motivaatio määritellään sisäiseksi tilaksi, joka saa aikaan, ohjaa ja ylläpitää toimintaa. Motivaatio vaikuttaa yksilön päätöksiin omasta toiminnasta tai käytöksestä. Motivaatiolla on myös vaikutusta siihen, miten yksilö paneutuu työskente-lynsä tai miten hän ajattelee sen aikana. (Lehtinen ym. 2007, 177). Kouluttajana toimies-sa merkitsee paljon se, onko hän tullut vain koulutuksen järjestämisestä maksettavan kor-vauksen takia vai onko ensisijaisena ajatuksena ammattitaitoinen koulutuksen läpivienti ja uusien minituomareiden koulutus.

Turnauksissa, joissa pelaajilla on tuomarivelvoite, ei makseta tuomarikorvauksia vaan tuomarina toimiminen kuuluu osaksi turnaukseen osallistumista. Ilman pelaajatuomaroim-tia ei olisi mahdollista järjestää esimerkiksi maailman suurinta juniorien lentopallo turnaus-ta, Power cupia. (Power Cup 2015). Tuomarointi itsessään voi menettää merkitystään, kun otteluista maksetaan tuomarille korvaus ja palkkion merkitys kasvaa ohi alkuperäisen

kiinnostuksen. (Lehtinen ym. 2007, 181.) Tuomarointi kuuluu merkittävänä osana lentopalloon ja se on pelaamisen lisäksi tärkeä tehtävä, mikä kouluttajan on tuotava sopivin sanan kääntein ilmi kouluttaessaan.

Vaikka nuorille suunnatut erotuomarikoulutus tilaisuudet ovat vapaaehtoisia, järjestetään ne yleisesti joukkueittain tai seuroittain, jolloin on olemassa sosiaalinen paine osallistua mukaan koulutukseen, eikä sisäistä motivaatiota koulutukseen pakosti ole.

5.3 Palautteen antaminen

Palaute on tieto viestin kertojalle siitä, että viety viesti on mennyt perille. Palautteen avulla saadaan myös selville se, minkälaisia vaikutuksia annetulla viestillä on ollut (Nurmi ym. 1992, 458). Palautetta voidaan kerätä halutusta kohteesta, yhden tai useamman henkilön työskentelystä tai tapahtuman toimintaa kehitettäessä.

Erotuomarina ollessa pelaajat sekä valmentajat antavat erotuomarin tekemiin tuomioihin hyvin nopeasti palautetta, joka tuomarin pitää pystyä käsittelemään ja nollaamaan sitten tilanne. Ottelussa palaute on kaikkea peukalon näytöstä ja nyökkäyksestä naama punaisena huutamiseen. Erilaisiin tilanteisiin pitää osata suhtautua ja toimia sääntöjen kertomalla tavalla.

Koulutustilanteessa palaute on hyvä antaa ohjattavalle yksityisesti, oli annettava palaute sitten positiivista tai negatiivista. Julkisesti annettu palaute johtaa sosiaaliseen vertailuun ryhmän jäsenien kesken. (Liukkonen & Jaakkola 2013, 302) Aina ei ole tilaisuutta antaa palautetta yksittäin jokaiselle, mutta tällöin on oltava tarkkana annettavan palautteen kanssa. Positiivisen palautteen antamista kannattaa suosia, koska pienilläkin positiivisilla kommentteilla voi nostaa epävarman lapsen itsetuntoa. (Miettinen 1999, 17). Toisaalta pelaajat ja valmentajat antavat tuomarille ottelun aikana suoraa palautetta tehdyistä tuomioista. Koulutustilaisuudessa palautteen antaminen ei ole pelkästään opettajan tai kouluttajan tehtävä vaan koulutuksen päätteeksi on kouluttajan hyvä kerätä palautetta koulutuksesta. Palautteen perusteella kouluttaja pystyy kehittämään ja arvioimaan omaa osaamistaan.

Hampurilaismallissa palaute kootaan kuin hampurilainen ja järjestys tässä palautteen antomallissa sen takia merkityksellinen. Ensimmäisenä annetaan palautetta toimivista asioista, jotka luovat vastaanottajalle positiivisen kuvan toiminnastaan. Näin valmistellaan vastaanottaja ottamaan vastaan rakentavaa palautetta (Liukkonen & Jaakkola 2013, 302). Pihviksi leipien väliin annetaan palautetta kehittämiskohteista, ideoista ja toiveista, joiden

avulla vastaanottaja voi kehittyä ja viedä toimintaansa eteenpäin. Viimeisenä annetaan palautetta vastaanottajan suurimmista vahvuuksista. (Repo & Nuutinen 2003, 176.) Hampurilaismalli on palautteenantokeinona yksinkertainen ja helposti muistettava.

Lentopallo-otteluissa erotuomarit muodostavat kolmannen joukkueen ja heidän välinen kommunikointi on yhtä tärkeässä roolissa, kuin pelaavillakin joukkueilla. Tuomareiden välinen katsekontakti pallorallin aikana sekä välissä on arvokasta. Kommunikointi tuomareiden välillä tapahtuu katsekontaktilla tai pienillä eleillä, kuten peukalon näyttämällä. Näillä pienillä eleillä ja teoilla he voivat vahvistaa toistensa varmuutta tehdyistä tuomioista.

Tätä ilmiötä, kun ohjaaja antaa positiivista palautetta oikean reaktion jälkeen, kutsutaan sosiaalisesti vahvistamiseksi (Lehtinen ym. 2007, 180). Pelaajien keskuudessa on huomattavissa myös sosiaalista vahvistamista tuomareille oikeiden tuomioiden jälkeen. Tavallisesti pelaaja nostaa käden oikein tuomitun verkkovirheen jälkeen tai näyttää peukalon oikean kaksoiskosketuksen viheltämisen jälkeen. Otteluissa on kaikkien kolmen joukkueen välistä kommunikointia.

Opetustyyliessä palautetta annetaan eri tavoilla riippuen opetustyylistä ja tilanteesta. Kommentotyylissä palaute annetaan kollektiivisesti koko ryhmälle, kun taas tehtävätyylissä ohjaaja pystyy antamaan henkilökohtaisesti palautetta tehtävän suorittamisesta. (Jaakkola & Sääkslahti 2013, 316–318.)

5.4 Oppimiskäsitykset

Kouluttaja, ohjaaja, opettaja sekä valmentaja käyttävät huomaamattaan erilaisia opettamistyyliä ryhmiä ohjatessaan. Kun niiden ominaisuuksista ollaan tietoisia, voidaan niiden erityispiirteitä käyttämällä parantaa oppimista. Vuorisen (2009, 7) mukaan opettaja ei saisi pelkästään keskittyä omaan tapaan opettaa vaan ottaa huomioon ryhmän ominaisuuksia.

Kaikille oppimiskäsityksille, -tyyleille sekä -menetelmille on yhteistä, että oppimiselle asetettu tavoite saavutettaisiin. Oppimiskäsitys antaa suuntaviivoja oppimistavalle, jota opetustyyli ja –menetelmät tukevat. Jotta tavoitteisiin päästäisiin tulee olla suunnitelma, josta käy ilmi opetuksen suunnitelmallisuus. Toteutusvaiheessa erilaiset tavat opettaa konkretisoituvat. (Heikinaro-Johansson & Hirvensalo 2007, 105; Varstala 2007, 126)

Oppimiskäsityksellä tarkoitetaan kouluttajan perusolettamusta oppimisprosessin luonteesta. Oppimiskäsitykseen liittyy oleellisesti näkemys oppimisesta, sekä sen edistämismahdollisuuksista (Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007, 446).

5.4.1 Behavioristinen oppimiskäsitys

Tutkittaessa ihmisen käytöstä pelkästään ulkoa havaittavan käytöksen perusteella puhutaan behaviorismista. Behaviorismin peruseriaatteena pidetään toimintaa seuraavan palkitsemisen tai rankaisemisen kautta oppimista eli ehdollistumista. Oppijan rooli oppimisessa on passiivinen. (Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007, 441.) Mikäli oppija onnistui toiminnassaan, sai hän siitä palkinnon. Jos taas oppija epäonnistui tehtävässään, seurasi siitä rangaistus. Rangaistuksen myötä oppija muutti toimintaansa niin, ettei saisi enää rangaistusta. Tätä oppimista kutsutaan ehdollistumiseksi. Kognitiivisen psykologian nousemisen seurauksena behaviorismin suosio laski (Lindbom-Yläne ym. 2004, 68–70).

5.4.2 Kognitiivinen oppimiskäsitys

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan oppija nähdään aktiivisena toimijana. Havainnointi, ongelmanratkaisu, ajattelu ja oppiminen ovat keskeisimpiä tutkimuskohteita kognitiivisessa psykologiassa. Oppilas itse tekee päätelmiä havaintojensa perusteella ja oppii vastaanottamaan tietoa ja kognitiivisen tarkastelun avulla voidaan ymmärtää oppilaassa tapahtuvia prosesseja oppimisen aikana. Koska uuden ja vanhan informaation käsittely on haastavaa, joutuu oppija tekemään valikointia siitä, mitä kokee tarpeelliseksi oppimiselle. (Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007, 444; Vuorinen 2009. 7; Lindbom-Yläne ym. 2004, 21, 83).

Skeemat eli sisäiset mallit syntyvät oppijan näkemän ja kokeman perusteella ja näiden mukaan mallit myös muuttuvat. Ne myös ohjaavat sitä, mihin kiinnitämme huomiota. (Lindbom-Yläne ym. 2004, 23, 84). Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan sisäisiä malleja ei voida siirtää oppijaan suoraan kouluttajasta tai kirjasta vaan oppiminen tapahtuu omien havaintojen perusteella. Kouluttajan roolina on annettava rakennuspalikoita, jotta oppija voi rakentaa uusia skeemoja. (Vuorinen 2009 5-6.)

5.4.3 Konstruktiivinen oppimiskäsitys

Konstruktiivinen oppimiskäsitys pohjautuu ajatukselle, jossa uuden oppiminen ei ole passiivista tiedon vastaanottamista vaan luovaa tiedon rakennustoimintaa, konstruointia. Konstruoinnissa oppija koostaa kuvaa maailmasta ympärillään. Omakohtainen oppiminen sekä aktiivisuus ovat tärkeässä roolissa liikunnan oppimisessa. (Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007, 444.)

Opetuksessa konstruktivisen oppimiskäsityksen mukaan on tuettava tiedon prosessointia ja ajattelun kypsymistä, eikä pelkästään painoteta tiedon jakamista oppijoille. Heitä on tuettava keskustelemaan kokemuksistaan ja pohtimaan asioita henkilökohtaisesti. (Lindbom-Yläne ym. 2004, 136.)

Konstruktivisella oppimiskäsityksellä ja opetustyyleistä vuorovaikutustyyllillä on paljon samoja piirteitä, joiden avulla oppiminen tapahtuu. Pääosassa kummassakin on sosiaalinen vuorovaikutus oppijoiden kesken (Varstala 2007. 136; Lindbom-Yläne ym. 2004, 136).

5.4.4 Oppimiskäsitykset erotuomarikoulutuksessa

Erotuomarikoulutus on ollut vuosien ajan behavioristisen oppimiskäsityksen mukaista, jossa kouluttaja kaataa kurssilaisille tietoa erotuomarina toimimisesta ja säännöistä. Kuitenkin koulutuksen pitäisi olla innostavaa ja mielenkiintoa herättävää.

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan kouluttajan pitää ohjata oppimisprosessia ja lähtökohtana opetuksessa pitää olla kurssilaisten aikaisemmat tiedot, käsitykset ja uskomukset erotuomaroinnista. Kun opettaminen ei perustu ulkoa opettelemiseen saadaan aikaan ajattelevia tuomareita, jotka osaavat tulkita sääntöjä tilanteen mukaan. Erotuomarina toimiessa tilanteet ovat aina erilaisia ja opetuksessa huomioon otettavana asiana on tilannesidonaisuus, joka mahdollistaa uuden opitun tiedon ja taidon käyttämistä uusissa tilanteissa. Opetustilanteen tulisi kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan olla sosiaalinen tilanne, jossa käytetään yhteistoiminnallisia menetelmiä (Jeronen 2009, 37.)

5.5 Erilaiset oppijat

Oppimistyyllillä tarkoitetaan opiskelijan tapaa oppia, ja siihen vaikuttavat opiskelijan taustat sekä oppimisympäristö. Ihmiset havainnoivat asioita luontaisesti aistinkanavien kautta. Nämä kanavat jaetaan yleensä neljään osaan, jotka ovat auditiivinen, visuaalinen, kinesteettinen ja taktillinen. Auditiivinen oppija oppii kuulemalla asioita, kun taas visuaalinen oppija oppii näkemällä. Kinesteettistä oppimiskanavaa käyttävä henkilö oppii tekemällä ja kokeilemalla. Taktillinen oppija oppii koskemisen ja kokemisen kautta. (Kauppila 2003, 60–61).

Oppijoita voidaan jakaa myös neljään eri kategoriaan oppijan toimintatapojen mukaan. Aktiivinen osallistuja heittäytyy tilanteeseen ja on valmis osallistumaan toimintaan spontaanistikin. Aktiiviselle osallistujalle on ominaista ihmissläheisyys. Harkitseva tarkkailija nimensä mukaan tarkkailee sivummalta toimintaa ja havainnoi sitä. Havaintojensa perusteella hän on hyvin perillä ryhmän toiminnasta ja ryhmäläisten välisistä suhteista. Loogisen ajattelijan tavoitteena on ymmärtää toiminnan syyt ja seuraukset. Hän etsii toimintatapaa ja – mallia, joka tukisi havaintoja. Neljäntenä oppijatyypinä on kokeileva toteuttaja, joka keksii ja kokeilee uusia toimintamalleja. Kokeileva toteuttaja on sosiaalinen ja kestää epävarmuutta. (Vuorinen 2009, 50–51.)

Yhtymäkohtia näiden kahden oppijatyypin jaottelun välillä löytyy. Kinesteettisellä oppijalla, aktiivisella osallistujalla sekä kokeilevalla toteuttajalla on samankaltaisia piirteitä, joissa keskiössä on tekeminen ja toiminta. Näkemällä ja kuulemalla havainnoivat harkitseva tarkkailija, auditiivinen sekä visuaalinen oppija. Heidän toimintatapansa oppimisessa ovat samankaltaiset (Kauppila 2003, 60–61.; Vuorinen 2009, 51).

5.6 Opetustyyli

Opetusmenetelmien avulla voidaan edistää oppimista. Koulutusta suunniteltaessa ja opetusmenetelmää valittaessa pitää ottaa huomioon muutamia asioita, joiden avulla voidaan edesauttaa oppimista. Valinnassa tulee ottaa huomioon koulutuksen aihe ja tavoite tai tavoitteet, oppimisympäristö, koulutukseen osallistuvat sekä se, että minkä opetusmenetelmän kouluttaja kokee itselleen sopivaksi. Kuitenkin kouluttajan persoonalla ja asenteella on vaikutus onnistuneeseen aktivoivaan opetukseen, vaikka kyseessä olisikin kouluttajajohtoinen luento. (Mykrä & Hätönen 2008, 9.)

5.6.1 Harjoitustyyli

Harjoitustyyllissä ohjaaja kertoo suunnitellun tehtävänannon ohjattaville. Ohjattavat saavat omassa tahdissaan suorittamaan annettua tai annettuja tehtäviä. Sen jälkeen kun ohjattavat ovat saaneet tehtävät ohjaajalta, tulee heidän aloittaa tehtävien suorittaminen. Ohjattavilla on harjoitustyyllissä vapaus päättää, milloin aloittavat, millä tempolla tehtävää suoritavat ja milloin he lopettavat. (Mosston & Ashworth 2002, 94; Varstala 2007, 134.)

Ohjaajan rooli harjoitustyyliissä on ohjata harjoittelua ja antaa siitä palautetta ohjattaville (Varstala 2007, 135). Suorituspaikkojen yhteyteen voidaan lisätä myös tehtäväkortteja, joissa käy ilmi suorituksen ydinkohdat. Tehtäväkortteja käyttämällä ohjaaja vähentää suullisten ohjeiden antamista. Ohjaaja voi tarkkailla hyvin oppilaita ja olla tarpeen tullen avustamassa hankalamman tehtävän kanssa. (Varstala 2007, 134–136.) Harjoitustyylistä käytetään myös nimeä tehtävätyyli.

5.6.2 Vuorovaikutustyyli

Vuorovaikutustyyliissä ryhmä on jaettu pareihin, jotka vuorotellen toimivat oppijoina ja tarkkailijoina. Opettajan rooli vuorovaikutustyyliissä on etukäteen valmisteltavat tehtäväkortit, joista käy ilmi harjoitettava suoritus, suoritusohjeet sekä arviointikriteerit, joiden perusteella tarkkailija antaa ohjeita ja palautetta oppijalle. Tarkkailijan rooli on antaa ohjeita ja opastaa oppijaa oikeaan suoritustapaan. rooli oppimisessa on, että parin ohjeistaminen ja palautteen anto. (Varstala 2007, 136.) Tarpeen vaatiessa opettaja opastaa palautteen antamisen ja ohjeistamisen kanssa tarkkailijaa sekä vastaa tarkkailijalta nousseisiin kysymyksiin (Mosston & Ashworth 2002, 117).

Taidon oppimisen yhteydessä tulee opittua myös sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, kuten palautteen sekä ohjeiden antamista ja saamista (Varstala 2007, 136). Vuorovaikutustaitoja ovat selkeä itseilmaisuus, kuunteleminen sekä ongelmaratkaisutaidot. (Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007, 450) Näiden avulla oppija ja tarkkailija voivat toimia selkeästi.

5.6.3 Itsearviointityyli

Itsearviointityyliissä halutaan oppijan oppia omatoimista työskentelyä. Oppijalle annetaan tehtävä, jonka vaikeusasteen hän saa itse arvioida, mikä on sopiva taso. Annettava tehtävä voidaan antaa myös tehtäväkortin muodossa, josta löytyy tarpeelliset ydinkohdat suorittamista sekä arvioimista varten. (Pulli 2001, 46; Varstala 2007, 136). Opettajan roolina itsearviointityyliissä on opastaa oppijaa arvioimaan omaa työskentelyään ja siinä kehittymistä. Tässä opetustyyliissä oppija ei ole enää riippuvainen opettajan antamaan palautteeseen.

5.6.4 Ohjattu oivaltaminen

Ohjaaja antaa tässä opetusmenetelmässä tehtävän niin, että sen sisältö jää avoimeksi. Ohjattavat pääsevät itse miettimään ja ratkomaan, miten he suorittavat tehtävän parhaiten. Ohjaaja ei selitä ratkaisua, vaan erilaisten kysymysten ja vinkkien avulla ohjattavat koettavat löytää ratkaisun tehtävään. Ohjatussa oivaltamisessa ohjaajan tulee valmistautua erilaisin kysymyksin ja vinkein sekä kiinnittää niiden järjestykseen huomiota. (Varstala 2007, 137.)

Mosston ja Ashworth (2002, 214–215) vertaavat ohjatun oivaltamisen etenemistä tikkailta tasolta toiselle nousemisella. Tehtävän annosta lähdetään nousemaan tikkaita pitkin ylös tavoitteeseen. Askelmien koolla kuvataan osaa suorituksesta, jolla päästään lähemmäs tavoitetta. Askelmina toimivat ohjaajan kysymykset ja vinkit. Kun askelmien koko on sopiva, ohjattavat pääsevät tavoitteeseensa hyvin, mutta jos esitettävien kysymyksien ja vinkkien väliin jää liian iso harppaus tehtäväksi, hidastuu oppiminen ja ohjaajan tulee esittää tarkentavia kysymyksiä ja helpottavia vinkkejä. (Mosston & Ashworth 2002, 214–215.)

5.6.5 Ongelmanratkaisu

Ongelmanratkaisussa ohjaaja antaa ohjattaville tehtävän, joka heidän pitäisi ratkaista. Opettaja ei tehtävänantovaiheessa ole sen tarkemmin määritellyt suoritustapaa vaan ohjattavat saavat vapaasti päättää, miten tehtävä tullaan ratkaisemaan. Kun tehtävä on ratkaistu, ohjattavat arvioivat tehdyn ratkaisun onnistumista soveliaisuutta yhdessä ohjaajan kanssa. Tämä opetustyyli sopii tilanteisiin, jossa on tärkeää vahvistaa oppijoiden mielikuvitusta, uskallusta sekä pelottomuutta. (Varstala 2007, 137; Jaakkola & Sääkslahti 2013, 319.)

5.6.6 Opetustyylit erotuomarikoulutuksessa

Opetustyyleiltään nuorisotuomarikoulutus on ollut vuosien ajan kouluttajajohtoinen. Pääasiallisina opetustyyleinä koulutuksessa ovat olleet tyylit, joissa kouluttajalla on paljon päätäntävaltaa koulutuksen etenemisestä ja pääasiallisina opetustyyleinä on ollut komento- ja tehtäväopetus (Heikinaro-Johansson & Hirvensalo 2007, 106.) Uudistettuihin koulutusmateriaaleihin haluttiin tuoda tietoa opetustyyleistä, joissa oppijalla on enemmän päätäntävaltaa ja mahdollista olla aktiivisena oppijana aiempaan verrattuna

6 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata lentopallon nuorisotuomarikoulutuksen uudistamisesta ja siihen liittyviä toimintoja sekä laatia minituomarikoulutuksen opas aluekouluttajalle. Uudessa minituomarikoulutuksessa otettiin huomioon 7-12-vuotiaiden omat sovelletut säännöt, sekä minikenttä. Tämän tarpeen nojalla haluttiin kehittää innostavampi ja aktiivisempi tuomarikoulutus. Koulutusmateriaalien tueksi tehtiin opas kouluttajalle.

6.1 Suomen lentopalloliitto ry:n tarve

Huoli on siitä, että tuomareiden määrä vähenee, kun monet tällä hetkellä aktiivisesti erotuomaritoiminnassa olevat henkilöt ikääntyvät ja siirtyvät syrjään. Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana tuomarimäärät ovat romahtaneet.

Suomessa lentopalloerotuomareiden kouluttamisesta vastaavat aluekouluttajat. Aluekouluttajien järjestämät koulutukset ovat nuorisotuomarikurssi, III lk. ja II lk. Kursseilla käytettävien materiaalien tekeminen ja uusiminen on aluekouluttajien vastuulla. Aluekouluttajat muokkaavat materiaaleja tarpeen vaatiessa, esimerkiksi silloin, kun tulee sääntömuutoksia tai uusi pöytäkirjapohja. Kaikkien alueiden järjestämien koulutuksien materiaalit koetaan yhteisesti lentopalloliiton internet-sivuille, jossa ne ovat salasanalla suojatussa intranet-pohjassa.

7 Työn toteuttamisen vaiheet

Ensimmäisessä suunnittelutapaamisessa Varalassa toukokuussa 2013 esiteltiin aluekouluttajille opinnäytetyön aihe, joka vielä siinä vaiheessa oli yleispätevästi nuorisotuomarikoulutus. Samassa tilaisuudessa kerättiin tietoa aluekouluttajien kokemuksista nuorisotuomarikurssista sekä heräteltiin keskustelua tulevasta uudistuksesta nuorisotuomarikoulutuksessa. Koulutuksen sisällön muuttaminen luentotyypisestä kokonaisuudesta aktiiviseksi ja innostavaksi koulutukseksi oli ensimmäisen ajatus, jonka kautta opinnäytetyön sisältö lähti hahmottumaan.

Seuraavana vaiheena oli tarvekartoituksen (Liite1.) teettäminen aluekouluttajille syksyn kouluttajapäivillä 14.9.2013. Tämä oli hyvä tehdä ennen tarkempaa suunnittelua, jotta tilaajan toiveet täyttyivät tuotoksessa. Kartoituksesta saatiin selville, että nuorisotuomarikoulutus tulisi jakaa kahteen osaan, joista nuoremmille suunnattu koulutus oli opinnäytetyön aiheena. Jaon tekeminen syntyi luonnollisesti ikäluokkien D ja C väliin. C-ikäluokasta eteenpäin pelataan kuudella kenttäpelaajalla ja isolla, aikuisten kentällä, kun D-ikäiset ja nuoremmat pelaavat pienemmillä kentillä ja neljällä pelaajalla.

Kyselyssä selvitettiin myös aluekouluttajien mielipiteitä muun muassa ryhmän koosta sekä koulutuksen kestosta. Vapaan sanan osuudessa sai antaa ideoita puolesta ja vastaan tietokoneiden ja mobiililaitteiden käytöstä. Kyselyn vastauksissa he saivat kertoa aiempien koulutuksien perusteella tulleita kokemuksia sekä toiveita. Yksi kuumimmista puheenaiheista kyselyn teettämisen jälkeen oli koulutuksen kesto, jonka aluekouluttajat halusivat pitää mahdollisimman lyhyen eli yhden harjoitusvuoron (90min) mittaisena. Pidemmät koulutukset, esimerkiksi useamman illan tai viikonlopun mittaiset, he kokivat osallistujia enemmänkin karsiviksi kuin innostaviksi. Aluekouluttajien kokemukset koulutuksen organisoinnista olivat hyvin samanlaisia ja toiveena oli, että koulutuksen sisältö olisi sellainen, että mukana voisi olla apukouluttajana esimerkiksi joukkueen valmentaja tai seura-aktiivi.

Keväällä 2014 koulussa opinnäytetyö kurssilla käytiin pienellä ryhmällä läpi virallista opinnäytetyön runkoa, joka todettiin olevan pienillä muutoksilla sopiva. Tämän jälkeen alkoi taustaosaan tarvittavien lähteiden etsiminen ja läpikäyminen sekä kirjoittaminen. Koulutuksen rakennetta ja sisältöä esiteltiin aluekouluttajille kevään 2014 koulutuspäivillä, joilla myös testattiin muutamia koulutukseen suunniteltuja tehtäviä ja leikkejä. Leikeistä ja tehtävistä keskusteltiin ja muutoksia sekä kehitysehdotuksia kirjattiin ylös. Osa kokeilluista materiaaleista päätyi viralliseen materiaaliin.

Aluekouluttajapäivillä 14.9.2014 keskusteltiin myös siitä, pitäisikö Lentopalloliiton järjestämiin valmentajakoulutuksiin sisällyttää sääntöosio, jossa käytäisiin säännöt valmentajan näkökulmasta. Näin ollen koulutuksen käyneet valmentajat täyttäsivät kansainvälisten lentopallোসääntöjen (2013, 44) pykälän 20.1.1., jossa sanotaan, että ”Osanottajien on tunnettava viralliset lentopallোসäännöt ja noudatettava niitä.” Tähän sääntöön nojaten olisi varmasti hyvä, jos valmentajakoulutukset sisältäisivät sääntöosuuden.

Syyskuun 2014 aikana olin yhteydessä itävaltalaiseen beach volley tuomariin, joka lupautui lähettämään erotuomarituttavilleen kyselyn, jossa halusin selvittää erotuomarikoulutamiseen liittyviä asioita ja nuorisotuomareiden tilannetta muualla.

Opinnäytetyön viimeistelyn yhteydessä syksyllä 2014 tehtiin tarvittavia korjauksia materiaaleihin. Muutamia sisältöosia koulutukseen tuli jopa lisää. Suurin lisäys materiaaleihin oli kouluttajien opas ”Minituomarikoulutus - Työkaluja aluekouluttajalle”. Tästä oppaasta käy ilmi koulutuksen sisältö, hyödyllistä tietoa opetustyyleistä ja kouluttamisesta sekä ohjelmarungot. Tämän opinnäytetyön tuotoksena tehdyt materiaalit saatiin käyttöön kauden 2014–2015 aikana ympäri Suomen, kun koulutettiin uusia mini-ikäisiä tuomareita.

Kuvio4. Opinnäytetyön etenemisen vaiheet seminaariesityksestä.

8 Tuotos

Työn tarkoituksena oli tuottaa lentopallon minituomarikoulutukseen uudet materiaalit koulutuksesta järjestäville aluekouluttajille. Koulutusmateriaalit koostuvat kahdesta osasta, koulutuksen sisällöstä eli leikkien ja pelien kehittelyistä (Liitteet 4-7) sekä kouluttajan oppaasta ”Minituomarikoulutus – Työkaluja aluekouluttajalle” (Liite3). Näiden materiaalien avulla on helppo lähteä järjestämään koulutusta.

Minituomarikoulutuksen kouluttajina toimivat aluekouluttajat, joiden taustat ovat hyvin erilaisia, joten opinnäytetyön tausta on luotu tukemaan ja jopa kehittämään heidän ammattaitoa kouluttajina. ”Minituomarikoulutus - Työkaluja aluekouluttajalle” oppaaseen on otettu tiivistelmiä opinnäytetyön taustaosasta. Oppaan sisällöstä löytyy varmasti jokaiselle kouluttajalle jotain uutta ja miettimisen arvoista.

Yksi tavoitteista opinnäytetyötä tehdessä oli se, että päästään eroon vanhasta behavioristisesta luentomallisesta koulutuksesta aktiivisempaan ja aktivoivampaan malliin, kuitenkin ilman kännyköitä, tabletteja ja muita mobiililaitteita. Tietokoneiden poisjättäminen koulutuksesta helpottaa monissa paikoissa koulutuksen järjestämistä. Koulutusta varten tarvitaan vain kouluttaja, koulutettavat ja valmistellut materiaalit sekä sali. Ja ajatus siitä, ettei lasten ja nuorten tarvitse koko ajan olla mobiililaitteiden kanssa, sai kannatusta aluekouluttajien keskuudessa. Edellisen kerran nuorisotuomarikoulutusta uudistettiin, kun koulutusta varten tehtiin DVD -levy.

Aiemmin suurin osa koulutuksista muodostui kouluttajan johtamista luennoista ja käytännön harjoittelu oli pitkälti suunniteltu tarkkojen ohjeiden mukaan, joten kouluttajan rooli oli koulutuksessa merkittävä (Kupias 2001, 7). Kuten Kupias kirjoitti, koostui myös nuorisotuomarikoulutuksen runko sääntöluennosta sekä käytännön harjoitus kouluttajan valvoessa ja ohjatessa.

Koulutusmateriaalin yhteyteen oli tarvetta tehdä kouluttajille oma oppaansa, josta he löytävät kaikki tehtävät ja leikit avattuina. Oppaaseen tuli myös tiivistelmät opetustyyleistä, esimerkit ohjelmarungoiksi, ohjeita valmistautumiseen sekä kirjallisuusluettelo. Kouluttajien omasta oppaasta on varmasti apua kouluttajan alkutaipaleella, mutta se tarjoaa myös uutta opittavaa kokeneemmallekin kouluttajalle. ”Minituomarikoulutus - Työkaluja aluekouluttajalle” oppaan avulla aluekouluttajalle muodostuu kuva koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta sekä niihin liittyvistä vinkeistä. Oppaan alussa olevasta sisällysluettelosta saa kuvan sen sisällöstä. Oppaassa käydään läpi minituomarikoulutuksen ohjelmanrun-

gon osien sisältö pala palalta, jotta aluekouluttajan on mahdollisimman helppoa lähteä kouluttamaan. Oppaan loppuun on kerätty kirjallisuusluettelo, mikäli aluekouluttaja haluaa tutustua oppaassa kerrottuihin asioihin tarkemmin. Oppaassa olevissa opetusmenetelmien tiivistelmissä käydään läpi opetusmenetelmiä vähemmän tuntevalle aluekouluttajalle tärkeimmät asiat opetusmenetelmistä, jotka olisi koulutuksen kannalta hyvä tuntea.

Kouluttajan opasta tehdessä tuli tarve saada materiaaliin jokin hahmo, joka olisi auttamassa kouluttajaa sekä kuvittamassa kaikkia materiaaleja. Tähän materiaaliin hahmoksi valikoitui Mini. Minituomarikoulutuksen kaikkien materiaalien ulkoasu tehtiin yhtenäiseksi. Mini on aluekouluttajien oppaassa ja koulutusmateriaalissa seikkaileva hahmo, joka jakaa omia vinkkejään, ohjeitaan ja huomioitaan kouluttajille. Koulutusmateriaalissa Mini on kuvittamassa ja tuomassa yhteistä linjaa eri materiaalien välille. Fontti sekä Minin muoto tukevat toisiaan ja koulutusmateriaalien sävyksi tuli sininen, joka näkyy myös hahmon värityksessä.

Koska kyseessä on minituomarikoulutus, on materiaalien kuvitukseen luontaista valita samaa ikäluokkaa olevia lapsia. Kuvissa olevat lapset ovat 9-12-vuotiaita lentopalloilijan alkuja Korson Vedosta. Näin minituomarikoulutuksessa olevien on helpompi samaistua kuvissa näkyviin henkilöihin.

Minituomarikoulutukseen suunnitellut leikit ja tehtävät ohjaavat valitsemaan opinnäytetyöhön tarkempaan tarkasteluun tulevat opetusmenetelmät. Myös leikkejä valitessa ja miettiessä valittiin mahdollisimman monipuolisesti erilaisia, jotta minituomarikoulutus olisi kokonaisuutena mielenkiintoinen ja vaihteleva. Leikkeihin osallistuminen tapahtuu yksin, pienissä ryhmissä tai koko ryhmän kesken, jolla saadaan vaihtelua eri työtapoihin. Kouluttaja pystyy muuntelemaan koulutusta muuntelemalla ryhmien kokoa. Leikeissä yhdistyy uusi, opittava asia tuttuun leikkiin. Tarkemmat kuvaukset minituomarikoulutukseen kuuluvista leikeistä ja tehtävistä löytyy oppaasta.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tuloksena saatiin aikaan kouluttajalle opas, jossa avataan minituomarikoulutuksen sisältö. Oppaasta löytyy myös taustatietoa kouluttajana olemisesta sekä opettamisesta. Oppaan sisällön lisäksi koulutusta varten muokattiin leikkejä ja tehtäviä koulutukseen mini-ikäisille sopiviksi.

Aiemman nuorisotuomarikoulutuksen sijaan juniori-ikäisiä tuomarinalkuja tullaan koulutamaan kahdella eri koulutuksella. Nyt toteutettu minituomarikoulutus kohdentuu ikäluokkiin F-D ja nuorisotuomarikoulutus C-B/A. (Aluekouluttajien kyselyn vastaukset, 15.9.2013.) Tämän tarpeen nojalla haluttiin kehittää innostavampi ja aktivoivampi tuomarikoulutus leikkien ja pelien kautta mini-ikäisille. Tällä jaolla saadaan järkeistettyä koulutuksen sisältöä, koska mini-ikäisillä on pienempi kentän koko ja omat sovelletut säännöt. (Polso 18.6.2014.) Nuorisotuomarikoulutuksen jakaminen kahteen osaan on järkevää jo pelkästään minilentopallon takia. Minilentopallossa kentän koko on pienempi ja käytössä on sovelletut säännöt, kuten syöttötapa, syöttövuoron maksimikesto sekä kopin ottaminen. Minituomarikoulutuksessa voidaan käyttää pelivihellysharjoituksessa mini-ikäisten käytössä olevia sääntöjä. Tehty valinta nuorisotuomarikoulutuksen jakamisesta kahteen osaan saa tukea Itävallan mallista, jossa D-kurssilaiset ovat 11–15-vuotiaita ja he viheltävät oman ikäisten ottelut. (Hobi 13.9.2014.)

Itävallan (Hobi 13.9.2014.) tuomaritoimintaa tukevista tavoista sosiaalisen median hyödyntäminen on nykyaikana tärkeää. Aluekouluttajapäivän jälkeen 14.9.2014 perustettiin myös Suomessa Facebookiin oma ryhmänsä minituomarikoulutuksen ohjaajille. Tämän ryhmän tarkoituksena on saada jaettua ajatuksia, kokemuksia ja kehitysideoita sekä käydä lasten ja nuorten tuomarikoulutuksesta kehittävää keskustelua.

Minituomarikoulutuksen uudistusta tehdessä otettiin huomioon kohderyhmän ikäluokkien sovelletut säännöt, joten turhan tarkat säädökset esimerkiksi pallon paineista ja ympärystämatoista jätettiin koulutuksesta pois ja keskityttiin tärkeimpiin sääntöihin. Tavoitteena oli lentopallon minituomarikoulutuksen uudistaminen. Aluekouluttajilta kuulemieni kommenttien perusteella koulutuksen uudistamisessa onnistuttiin. Koulutustilaisuuksissa minit ovat olleet innokkaita, valmentajat sekä vanhemmat tyytyväisiä. Koulutusta on käytetty kokonaisuutena tai siitä on otettu käyttöön osia. Koulutusta on siis mahdollista käyttää eri tavoin.

Tutkittaessa muiden maiden tapoja organisoida erotuomarikoulutusta lapsille ja nuorille käy ilmi, ettei ainakaan kyselyyn vastanneissa maissa minituomarikoulutuksen kaltaista koulutusta järjestetä näin nuorille eli 7-12-vuotiaille. Ruotsissa Lidstedtin (28.8.2014) mielestä on siellä tärkeää opettaa lapsille ja nuorille lentopallon säännöt varhain. Koulutuksien kestot Meksikossa, Itävallassa sekä Espanjassa olivat vastaavia, kuin Suomen 1. luokan erotuomarikurssi, joka olisi aivan liian pitkä mini- tai juniori-ikäisille.

Opinnäytetyöprojektin alkuvaiheessa olisi pitänyt vierailla katsomassa tämän hetkistä koulutustilaisuutta, jotta olisi ollut näkemys sen hetkisen koulutuksen tilasta. Nuorisotuomarikoulutuksen tilasta saatiin tietoa vain aluekouluttajapäivillä kouluttajilta sekä omaa koulutustilaisuutta muistella.

Valmistunutta minituomarikoulutusta olisi pitänyt testata jollakin mini-ikäisellä junioriryhmällä, ennen sen käyttöönottoa. Kuitenkin minituomarikoulutukseen suunniteltuja tehtäviä ja leikkejä testattiin keväällä 2014 Varalassa järjestetyillä aluekouluttajien koulutuspäivillä aluekouluttajilla.

Lentopalloliitto on lanseerannut kampanjan nuorisotuomareiden turvaksi. Kampanja kantaa nimeä ”Se jolla on pilli päättää” (Suomen Lentopalloliitto 2013). Kampanjan rinnalla uudistetulla minituomarikoulutuksella voitaisiin saada lisää tuomareita, mutta kampanjan ja minituomarikoulutuksen tulokset tullaan näkemään vasta vuosien päästä, kun tämän hetken juniorit ovat kasvaneet aikuisiksi. Pääasiallinen yhteistyö lentopalloliiton kanssa tapahtui erotuomarijaoksen aluekouluttajien kanssa, joten tämän kampanjan mukaan ottaminen jäi tekemättä. Kuitenkin kummankin projektin pääkohderyhmänä ovat juniorilentopalloilijat, varsinkin mini-ikäiset.

Selvitettäessä muiden maiden tuomarikoulutuksien toteuttamista, olisi voitu saatujen vastauksien lisäksi olla yhteydessä Euroopan lentopalloliittoon, CEV:iin sekä kansainväliseen lentopalloliittoon FIVB:hen, joista olisi voinut saada laajemmin vastauksia.

Aluekouluttajille teetetyn kyselyn kysymyksiin olisi ollut hyödyllistä lisätä kysymyksiä omasta koulutustaustasta sekä ammatista. Myös olisi ollut hyvä kartoittaa se, kuinka kauan he ovat olleet tuomareina sekä kouluttajina. Näiden vastauksien avulla oltaisi voitu saada koulutuksen materiaaliin tehtyä paremmin sopivia kokonaisuuksia vastaamaan taustoja.

Vuosittain pelattavassa maailman suurimmassa juniorilentopalloturnauksessa Power Cupissa jokaisella joukkueella on tuomarivelvoite otteluohjelmien mukaan (Power Cup 2015), joten pelaajien pitää pystyä toimimaan tuomareina otteluissa. Tämän työn avulla pystytään rohkaisemaan suurempaa määrää joukkueita mukaan tuomarikoulutuksiin ja rohkeasti testaamaan tuomarointia.

Koska erotuomareiden määrät ovat viime vuosina olleet laskussa, toivotaan, että tällä hetkellä lentopallon parissa olevista lapsista ja nuorista saadaan lisää tuomareita korjaamaan tilannetta. Tämän koulutuspaketin tarkoituksena on saada innostettua nuoria mukaan tuomaritoimintaan. Minituomarikoulutuksen tavoitteiden täytyminen tullaan näkemään vasta vuosien päästä. Vaikka kaikista ei tulekaan lentopalloerotuomareita, on koulutuksen avulla mahdollista saada luotua ajattelevia pelaajia, jotka tietävät säännöt. Sääntötietämyksellä pelaajat tietävät omat velvollisuutensa ja oikeutensa.

Koulutuksen tehtävistä on mahdollista tehdä myöhemmin myös mobiililaitteille sopivia applikaatioita. Niitä voitaisiin käyttää koulutustilaisuuksissa. Applikaatioiden hyvänä puoleena on, että kouluttajan valmistautuminen kurssin järjestämiseen helpottuu, kun ei tarvitse paperisia materiaaleja. Applikaatioiden avulla voitaisiin myös ennen koulutusta perehdyttää kurssille tulevia aiheisiin ja säästää aikaa koulutukselta. Applikaatioiden julkaisemisella esimerkiksi Power Cupin ilmoittautumisten yhteydessä voidaan tavoittaa suurin osa juniori-ikäisistä lentopallojunioreista ja opettaa heille lentopallon sääntöjä. Applikaation avulla voidaan tehdä junioreille lyhyt tuomarikoe. Minituomarisovelluksessa olisi valmiina esimerkiksi oikein väärin väittämiä 100 kappaletta, joista yhteen käyttökertaan se arpoisi kymmenen kysymystä. Osan sovelluksista voisi ladata mobiilikauppoihin tai Lentopalloliiton internet-sivuille. Näiden applikaatioiden avulla voidaan innostaa mini- ja juniori-ikäisiä tuomari tehtävien pariin sekä lisätä sääntötietämystä.

Yhdistelytehtävien alkuperäinen idea lähti dominosta. Myöhemmin, kun koulutusta uudistetaan seuraavan kerran, on mahdollista tehdä esimerkiksi pelitilanteista, niiden sanallista selvityksistä ja pöytäkirjan kuvista dominopaloja, joilla pelataan ja opitaan sääntöjä.

Tehtävä, jossa on enemmän kirjoitettua materiaalia saattaa olla haastava osalle mini-ikäisistä, joten sopivampi kohderyhmä on juniorituomarit eli C-nuoret ja vanhemmat. Aluekouluttajien mielestä leikkien kehittyminen olivat pääosin onnistuneita ja joihinkin oli tarve tehdä muutos, jotta tekstit olisivat tarpeeksi yksinkertaisia ja ymmärrettäviä mini-ikäisille. Aluekouluttajien mielestä joitain tehtävätyyppejä pystyy käyttämään hyvin myös aikuisilla,

joko pienin muutoksin tai suoraan sellaisinaan peruskurssille (III lk.) tai jopa jatkokurssille II lk. Täyttötehtävän testiversioita visioitiin käyttöön peruskurssille ja jopa ylemmillekin kurseille. Ehdotuksena oli, että täyttäjän tulisi pystyä kirjoittamaan puuttuvat sanat ilman valmiina olevia sanoja tai vihjeitä.

Idän alueella, Kuopiossa järjestettiin 13.4.2014 ensimmäinen ”Super Hero Action play day” – niminen minilentopalloilijoiden tapahtuma, jossa mukana oli F-ikäisiä. Tapahtumassa oli monipuolisesti tekemistä lentopallon ympärillä niin vanhemmille, valmentajille kuin pelaajillekin. Tapahtumassa tuomaroinnin ohjeistuksesta vastasivat kaksi idän alueen Mestaruusliiga-tuomaria. Seuroissa on tärkeää muistaa, että pelaajien ja valmentajien lisäksi he kasvattavat myös tuomareita eikä kilpailutoiminta ole mahdollista ilman tuomareita. (Pohjois-Savon maakuntajaosto, 2014.) Tuomarointi ja sääntötietämyksen mukaan ottaminen erilaisille alueiden järjestäjille leireille keventäisi tuomarikurssien sisältöä, kun osa säännöistä olisi jo hallinnassa.

Viikonloppukurssien pitäminen vanhemmille nuorisotuomareille voisi olla hyvä kokeilu. Alue-SM turnauksissa pelaa jokaiselta viideltä alueelta kaksi joukkuetta sekä tytöissä että pojissa ja alueiden tulee saada mukaan kaksi tuomaria turnaukseen. Syksyisin pelattava C-nuorten alue-SM ja tammikuussa pelattavassa B-nuorten alue-SM turnauksissa olisivat hyvä tilaisuus kouluttaa nuoria tuomareita. C-nuorten turnauksen yhteydessä olisi erinomainen mahdollisuus kouluttaa valtakunnallisesti noin 10 nuorisotuomarista 3. luokan tuomareita. Tammikuun B-nuorten turnauksessa koulutusvuorossa olisivat jo aiemmin 3. luokkaan nousseet tuomarit, jotka korottaisivat siellä II luokkaan. Näissä turnauksissa katsastetaan pelaajia maajoukkueisiin, joten tilaisuudessa olisi luontaista katsastaa ja kouluttaa tuomareita. Alue-SM turnauksissa on mukana ikäluokkansa parhaat pelaajat, joten pelien taso olisi sopiva koulutustilaisuudelle. Salosen (12.9.2014.) mukaan alue-SM turnauksia pitää pystyä käyttämään koulutustilaisuuksina. Hänen mielestään koulutustilaisuudet kyseisissä turnauksissa on kokeilemisen arvoinen idea.

Aluekouluttajapäivillä on käyty mielenkiintoisia keskusteluja nuorisotuomaritoiminnan kehittämisestä, nuorten tuomareiden tukemisesta sekä koulutuspolusta. Uudet tuomarit joutuvat yleensä lähtemään ensimmäisiin otteluihin kurssilta saatujen tietojen ja taitojen kanssa, ilman fyysistä tukea. Varsinkin alkutaipaleella tuki ja palaute ovat tärkeitä edellytyksiä kehittymisen ja sitä kautta motivoitumisen kannalta.

Junioreihin olisi tärkeää saada synnytettyä kiinnostus tuomarointiin, jotta viimeisen kymmenen vuoden aikana tullut tuomarimäärien merkittävä väheneminen ei jatkuisi. Tärkeää olisi myös tutkia syitä, miksi tuomarimäärät ovat laskeneet näin paljon ja mitä asialle voi-

daan tehdä. Nykyaikana kilpailu ihmisten vapaa-ajasta käy kovana, joka varmasti myös näkyy aktiivituomarien määrässä.

Sosiaalista mediaa käytetään nykyään monipuolisesti tiedon haussa ja vertaistuessa. Itä-vallassa käytössä on tuomareiden yhteinen Facebook -ryhmä, jossa eri-ikäiset ja – tasoi-set tuomarit voivat keskustella kokemuksistaan ja saada ohjeita. Tuomareiden kanssa on ollut keskustelua, pitäisikö Suomessa olla vastaavanlainen ryhmä aktiivisille tuomareille. Näin saataisiin myös helposti informoitua uusista käytänteistä tai tulevista muutoksista, unohtamatta tuomareiden vuosittaisia tapahtumia. Tietenkin ryhmän kautta saatava informaatio ei saa kokonaan korvata aluekouluttajien ja nimeäjien pitämiä sarjan alku- ja päätöspalavereita. Sosiaalisen median kautta olisi mahdollista myös levittää sanaa lähestyvis-tä koulutustilaisuuksista, jolloin tietoa tuotaisiin helposti esille.

Mikäli myöhemmin halutaan tehdä uusi versio nuorisotuomarikoulutuksesta C-A - junioreille, saadaan materiaalien väriä vaihtamalla helposti muokattua minituomarikoulu-tuksen teeman jatkeeksi uudistettu nuorisotuomarikoulutus. Nuorisotuomarikoulutuksen nimi olisi luontaista vaihtaa juniorituomarikoulutukseksi ja koulutusmateriaaleissa seikkai-leva hahmo nimetä vaikkapa Junioriksi.

Lähteet

Aluekouluttajien kyselyn vastaukset. 15.9.2013. Varala. (Kyselylomake Liite1.)

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Edita Prima. Helsinki.

Autio, T. 2010. Liiku ja leiki – Motoriasia perusharjoitteita lapsille. 6. painos. VK-Kustannus Oy. Lahti.

Fortin, F., 2000. Sports the complete visual refrence. Firefly Books Ltd.

Hernández Arredondo, M. 11.9.2014. Kansainvälinen beach volley erotuomari. Meksiko. Sähköposti.

Hobi, N. 13.9.2014. Kansainvälinen beach volley erotuomari. Itävalta. Sähköposti.

Heikinaro-Johansson, P & Hirvensalo, M. 2007. Liikuntaopetuksen suunnittelu. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P. & Huovinen, T. (toim.), Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan, s. 95-113. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki.

Huhtaniska, A. 17.9.2011. Jäsen. Tulevalle kaudelle 2011. Suomen lentopalloliitto, Erotuomarijaos. Sarjan alkupalaveri esitys.

Power Cup 2015. Pelaa - Tuomaritoiminta. Luettavissa:

<http://www.powercup.info/pelaa/tuomaritoiminta.html>. Luettu: 21.10.2014

Jaakkola, T. & Sääkslahti, A. 2013. Liikunnanopetuksen opetustyyli. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.), Liikuntapedagogiikka, s. 314-329. PS-Kustannus. Juva.

Jeronen, E. 2009. Terveystiedon didaktiikkaan liittyvät teoriat. Teoksessa Jeronen, E., Välimaa, R., Tyrväinen, H. & Maijala, H (toim.) Terveystietoa oppimaan ja opettamaan s. 19-53. Terveystiedon tutkimuskeskus. 4.painos. Jyväskylä

Junnulentis 2014. Suomen Nuorten sarjamääräykset. Luettavissa:

<http://junnulentis.fi/2014/06/18/nuorten-sarjamaaraykset-2014-2015/#9>. Luettu: 21.10.2014.

Junnulentis 17.12.2013. Ikäkaudet. Luettavissa: <http://junnulentis.fi/ikakaudet/>. Luettu: 17.12.2013.

Kauppila, R.A. Opi ja opeta tehokkaasti. 2003. PS Kustannus. Juva.

Kulluvaara, P. 10.9.2014 Aluepäällikkö. Suomen Lentopalloliitto ry. Haastattelu. Vantaa.

Kupias, P. Oppia opetusmenetelmistä. 2001. Educa-Instituutti. Helsinki.

Lankinen, J. 28.2.2014. Kilpailupäällikkö. Suomen Lentopalloliitto ry. Sähköposti.

Lidstedt, T. 28.8.2014. Svenska volleybollförbundet. Tuomari. Sähköposti.

Lindbom-Yläne, S., Niemelä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2004. Lukion psykologia 1. 1.-4. painos. Otava. Helsinki

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. 2. painos. Kasvatus-tiede. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Liukkonen, J & Jaakkola, T. 2013. Oppimista tukevan motivaatioilmaston luominen. Teok-sessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.), Liikuntapedagogiikka, s. 298-313. PS-Kustannus. Juva.

Lentopallokirja 2011-2012. 2011. Suomen Lentopalloliitto ry. Helsinki

Lentopallokirja 2013-2014. 2013. Suomen Lentopalloliitto ry. Helsinki.

Miettinen, P. 1999. Liikkuva lapsi ja nuori. VK-Kustannus. Lahti.

Mosston, M. & Ashworth, S. Teaching Physical Education. 2002. 5. painos. Benjamin Cummings. San Francisco.

Mykrä, T. & Hätönen, H. Opas opetusmenetelmistä. 2008. Edita Prima Oy. Helsinki

Nurmi, T., Rekiaro, I. & Rekiaro, P. Suomea suomeksi. 1992. Toinen painos. Gummerus. Jyväskylä.

Pohjois-Savon Maakuntajaosto 2014. Super Hero Action Play Day. Tiedote. Luettavissa: <http://www.pslentopallo.fi/kilpailu2/nuoret/f-toimintapaivat/super-hero-action-play-day/>, luettu 10.9.2014.

Polso, K. 18.6.2014. Minisäännöt kaudelle 2014-2015. Luettavissa: <http://junnulentis.fi/2014/06/18/minisaannot-kaudella-2014-2015/>. Luettu: 22.10.2014. Luettu: 8.4.2015.

Power Cup 2015. Pelaa - Tuomaritoiminta. Luettavissa: <http://www.powercup.info/pelaa/tuomaritoiminta.html>. Luettu: 21.10.2014

Power Cup. Tuomaritoiminta. Luettavissa: <http://www.powercup.info/pelaa/tuomaritoiminta.html>. Luettu 26.9.2014

Power Cup. Kisapaikka. Luettavissa: <http://www.powercup.info/kisapaikka.html>. Luettu 8.4.2015

Pulli, E. Opi liikkuen, liiku leikkien. 2001. 1. painos. Tammi. Helsinki.

Repo, I. & Nuutinen, T. Viestintätaito – Opas aikuisopiskelun ja työelämän vuorovaikutustilanteisiin. 2005. Otava. Keuruu. 2. painos.

Räty, K. 2011. Elämyspedagoginen ohjaaminen – Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Outward Bound Finland ry.

Salonen, J. 14.4.2014. Puheenjohtaja. Erotuomarijaos. Sähköposti

Svenska volleybollförbundet 2014. Domare. Luettavissa: <http://iof3.idrottonline.se/SvenskaVolleybollforbundet/volleyboll/Tavling/Domare/>. Luettu: 12.10.2014.

Suomen Erotuomarien Liitto ry. Erotuomarin eettiset periaatteet.

Suomen Lentopalloliitto ry 1994. Toimintakertomus 1993. Helsinki.

Suomen Lentopalloliitto ry 1993. Toimintakertomus 1992. Helsinki.

Suomen Lentopalloliitto ry 2013a. Vuosikertomus 2012. Helsinki.

Suomen Lentopalloliitto ry 2008. Toimintakertomus 2007. Helsinki

Suomen Lentopalloliitto ry 2011. Toimintakertomus 2010. Helsinki

Suomen Lentopalloliitto ry 2013e. Vuosikertomus 2012. Helsinki

Suomen Lentopalloliitto ry 2013b. Aluekouluttajat ja nimeäjät. Luettavissa:
www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/erotuomarit/aluekouluttajat_ja_nimeajat/. Luettu 28.1.2014

Suomen lentopalloliitto ry 2013c. Tuomarikoulutus ja luokkakorotus. Luettavissa:
http://www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/erotuomarit/erotuomarikoulutus/tuomarikoulutus_ja_luokkakorotus/. Luettu: 17.12.2013.

Suomen Lentopalloliitto ry 2013d. Lentopallon kansainväliset säännöt. Luettavissa:
www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/kilpailusaannot_ja_sarjamaarayks/lentopallon_kv_pelisaannot/. Luettu: 17.12.2013.

Suomen Lentopalloliitto ry 2014a. Nimeämisperusteet ja Liiton sarjojen tuomarimaksut 2014–2015. Luettavissa:
http://www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/kilpailusaannot_ja_sarjamaarayks/liiton_sarjamaarayks-et/. Luettu: 21.10.2014. (Liite2)

Suomen lentopalloliitto ry 2014b. Koulutustarjonta. Luettavissa:
<http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/>. Luettu: 1.4.2014.

Suomen Lentopalloliitto ry 21.10.2014. Sarjamääräykset. Luettavissa:
http://www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/kilpailusaannot_ja_sarjamaarayks/liiton_sarjamaarayks-et/. Luettu: 21.10.2014.

Suomen Lentopalloliitto 2013. Nuorisotuomareiden turvaksi. Luettavissa:
<http://www.lentopalloliitto.fi/kilpailu/erotuomarit/nuorisotuomareiden-turvaksi/>. Luettu: 8.4.2015.

Suomen lentopalloliitto 2015a. Koulutustarjonta – ”Tästä se alkaa” -koulutus. Luettavissa:
<http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/tasta-se-alkaa-koulutus/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015b. Koulutustarjonta – Joukkueenjohtajakoulutus. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/joukkueenjohtajakoulutus/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015c. Koulutustarjonta – Aloittavan ohjaajan koulutus. Luettavissa: http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/aloittavan_ohjaajan_koulutus/ Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015d. Koulutustarjonta – Tekniikkakoulu. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/tekniikkakoulu/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015e. Koulutustarjonta – I-taso. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/i-taso/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015f. Koulutustarjonta – II-taso. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/ii-taso/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015g. Koulutustarjonta – III-taso. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/iii-taso/>. Luettu: 16.4.

Suomen lentopalloliitto 2015h. Koulutustarjonta – Pro HVT. Luettavissa: <http://www.lentopalloliitto.fi/seurapalvelut/koulutus/koulutustarjonta/pro-hvt/>. Luettu: 16.4.

Tevere Oy 2015. Kouluttaminen ja perehdyttäminen. Luettavissa: <http://www.tevere.fi/kouluttaminen-ja-perehdyttaminen/>. Luettu: 10.4.2015.

Vuorinen, I. 2009. Tuhat tapaa opettaa. 8. painos. Resurssi. Tampere.

Varstala, V. 2007. Liikunnanopettajan toiminta eri työtavoissa. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P. & Huovinen, T. (toim.), Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan, s. 125-139. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki.

Ventura, J. 9.9.2014. Kansainvälinen Beach Volley erotuomari. Sähköposti.

Weinberg, R. & Richardson, P. 1990. Psychology of officiating. Leisure Press Champaign, Illinois.

Wallechinsky, D. & Loucky, J. The Complete Book Of The Olympics. 2008 painos. Aurum.
Lontoo.

Liitteet

LIITE1. Kysely aluekouluttajille nuorisotuomarikoulutuksen uudesta rakenteesta

Kysely aluekouluttajille nuorisotuomarikoulutuksen uusimisesta

Tämän kyselyn tarkoituksena on saada selville aluekouluttajien mielipide, siitä mille ikäryhmille koulutus suunnataan, minkä kokoinen ryhmä olisi sopiva ja minkä kestoinen koulutus olisi sopiva.

Ympyröi seuraavasta mille ikäryhmille nuorisotuomarikoulutus pitäisi kohdistaa. Voit valita yhden tai useamman.

f	e	d	c	b
Ryhmän koko?				
1-5	5-10	10-15	15-20	20-
Koulutuksen kesto?				
alle 1h	1-1,5h	1,5h-2h	2h-3h	3h-
Monesta osasta koulutus koostuu?				
1	2	3		

Jos vastasit 2 tai 3, niin millä välillä nämä kerrat olisi hyvä olla?

Muita ideoita? (välineistöstä, tiloista, kouluttajien määrästä, valmentajien roolista)

Kiitos vastauksista!

Thesis about youth referee course in Finland

I am studying my fourth and last year at Haaga-Helia University of Applied Sciences and my degree program is in sports and leisure management. I am finishing my thesis about youth referee course for 7-12 years old. I would like to ask few questions about youth referee system in your country. I hope that you could answer them.

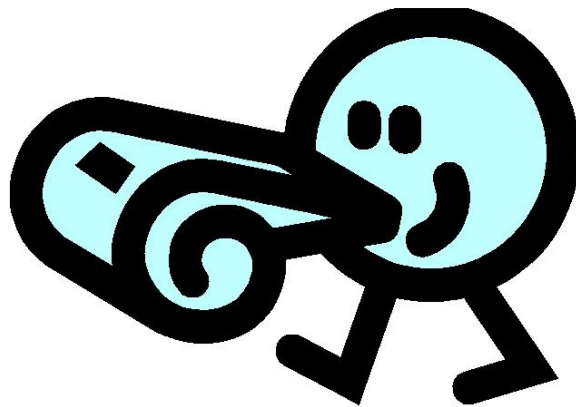
- Is there some kind of youth referee course?
- At what age it is possible to start being referee?
- What is the structure of youth referee course? Lecture first and then practice? How many hours?
- Who are instructors of this referee courses? What kind of education they have for the referee course?
- What are the pros and cons in your federations youth referee system, if that exists?
- Are there someone at youth tournament who takes care of the young refs and secures their working from laud parents or coachies?
- Do you have enough referees? If answer is no, what are going to be the ways of getting more referees?

Thank you!

Sini Rönqvist
+358-50-4390763
sini.ronqvist@gmail.com
4th year Sports instructor student
Haaga-Helia University of Applied Sciences

Minituomarikoulutus

Työkaluja aluekouluttajille

Sisällysluettelo

1. Kouluttajana oleminen	5
2. Esimerkit koulutuksen ohjelmarunkoihin	6
3. Koulutukseen valmistautuminen	7
3.1. Koulutussuunnitelma	7
3.2. Materiaalit	7
3.3. Salin käyttö	7
4. Minituomarikoulutuksen tavoitteet	8
4.1. Tiedolliset	8
4.2. Taidolliset	8
4.3. Asennoitumis	8
5. Opetukselliset vinkit kouluttajalle toteutukseen	10
5.1. Kouluttamisen käynnistämiseen	10
5.2. Leikittämiseen	11
5.3. Viheltämiseen	11
5.4. Käsimerkkeihin	11
5.5. Pelissä tuomaroimiseen	11
5.6. Koulutuksen päättämiseen	12
6. Opettamisesta ja kouluttamisesta	13
6.1. Opetustyyli	13
6.1.1. Harjoitustyyli	14
6.1.2. Vuorovaikutustyyli	14
6.1.3. Itsearviointityyli	14
6.1.4. Ohjattu oivaltaminen	15
6.1.5. Ongelman ratkaisutyyli	15

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

7. Palautteen antaminen	16
7.1. Hampurilaismalli	16
8. Leikit ja tehtävät	17
8.1. "Ameeba"	17
8.2. Kentän nopein	18
8.3. Yhdistelytehtävä	19
8.4. Täyttötehtävä	19
8.5. Tuomari käskee	20
8.6. Peli	21
8.7. Lopetus ja reflektointi	22
9. Koulutuspäiväkirja / Muistio	23
10. Kirjallisuutta	24

Alkusanat

Olet juuri lukemassa lentopallon minituomarikoulutuksen kouluttajanopasta. Tämän oppaan avulla pystyt tutustumaan minituomarikoulutuksen eri osioiden sisältöihin ja syvennät tietojasi muun muassa palautteen antamisesta. Oppaasta löydät ohjelmarungot ja vinkit esim. palautteen antamiseen koulutukseen liittyen. Oppaan lopusta löydät lukuideoita, mikäli haluat saada lisätietoja oppaassa käydyistä asioista.

Minituomarikoulutus on suunnattu F-D-ikäisille. Koulutuksen ohjelmarungot on jaettu ryhmäkoon mukaan kahteen vaihtoehtoon 8-12 ja 12-20 osallistujalle. Jos ryhmäkoko on 8-12, suositeltavaa on, että jaat salin kahteen osaan. Toisella kentällä on verkko, joka mahdollistaa tuomaroimisen harjoittelun pelaamisen ohessa, toisella puolella salia pystytään tekemään muita harjoituksia samaan aikaan.

Tämä materiaali syntyi osana tekemääni ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Voit tutustua myös opinnäytetyöhöni. Sieltä löydät tietoa lentopallosta, erotuomaroinnista, kouluttamisesta, muiden maiden nuorisotuomari- sekä erotuomarikursseista sekä tekemästani opinnäytetyöstä.

Mukavia koulutustilaisuuksia!

Sini Rönnqvist

0504390763

sini.ronnqvist@gmail.com

Minä olen Mini!
Ja Autan sinua
koulutuksen
kanssa 😊

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

1. Kouluttajana oleminen

Toimiessasi kouluttajana olet esimerkkinä ja koulutuksessa olevat minit ottavat sinusta mallia. Jokaisella on oma tyylinsä ja tapansa esiintyä, käytä persoonaasi, mutta pohdi joskus, minkälainen kouluttaja olet. Minituomarikoulutukset ovat myös sinulle oppimisen paikka.

Hyvin valmistautuneena sinulla on rento fiilis mennä pitämään koulutusta. Hyvä valmistautuminen tarkoittaa, että olet sinut sisällön kanssa. Olet etukäteen valmistellut koulutusta varten tarvittavat materiaalit. Kun saavut hyvissä ajoin paikan päälle, ehdit järjestämään tarvittavat materiaalit valmiiksi ja käymään valmentajan kanssa ohjelmaa läpi.

Koulustilaisuudet ovat yleensä harjoitusvuoron (1,5-2h) mittaisia, joten aikaa ei ole hukattavaksi. Ne asiat mitä käyt läpi koulutuksessa käy hyvin, jos jostain syystä jokin osuus venyy ja joutuisit jättämään jotain pois, ei se kaada koulutusta. Suunnitelmassa minuutilleen pysyminen ei ole itse tarkoitus, suunnitelma on sinulla vain punaisena lankana. Suunnitelmasta voit myös poiketa ja soveltaa tilanteen sitä vaatiessa.

Mikäli tarvitset apukouluttajia käy heidän kanssaan etukäteen läpi roolit ja työnjako, jotta itse ohjaustilanne sujuu ilman suurempaa sumplimista.

Kouluttajan muistilista:

- Esittele itsesi
- Kutsu osallistujia nimillä, mikäli mahdollista
- Muista hyvä ryhti
- Pukeudu siisteihin ja sporttisiin vaatteisiin
- Ole ajoissa paikalla ja valmiina
- Puhu selkeästi
- Muista syödä hyvissä ajoin ennen koulutusta
- Anna ohjeet yksinkertaisesti
- Näytä paljon esimerkkejä

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

2. Esimerkit koulutuksen ohjelmarunkoihin

Iso ryhmä 12-20 hlö - koulutuksen kesto 1,5h-2h

1. Aloitus	5min	
2. Ameeba / Lännen nopein	10min	
<i>Ryhmä jaetaan kahteen osaan ja vuoroja vaihdetaan noin 30-45min kohdalla</i>		
3. Tuomari käskee	10min	Vihellys + peliharjoitus
4. Täyttötehtävä	10min	Vihellys + peliharjoitus
5. Yhdistelytehtävä *	10min	Vihellys + peliharjoitus
<i>Ryhmät yhdistetään</i>		
6. Tuomarin ominaisuudet		
Yhteinen lopetus	10min	

Pieni ryhmä 8-12 hlö - koulutuksen kesto 1,5h-2h

1. Aloitus	5min
2. Ameeba / Lännen nopein	5min
3. Yhdistelytehtävä	10min
4. Täyttötehtävä	15min
5. Vihellys ja peliharjoitus	45min
6. Tuomarin ominaisuudet	
Yhteinen lopetus	10min

* Voit ottaa tähän Ameeban tai lännen nopeimman lisäksi, mikäli aikaa jää.

3. Minituomarikoulutuksen tavoitteet

Minituomarikoulutuksen tavoitteet on jaettu tässä kolmeen osaan. Näiden osien kokonaisuudesta syntyy minituomarikoulutuksen kokonaistavoite.

3.1. Taidolliset

Taidollisena tavoitteena voit koulutuksessa pitää sitä, että osallistujat oppivat lentopalloerotuomarin käsimerkit. Tarkemman kuvauksen käsimerkkien opettamisesta löydät kohdassa 5.4.

3.2. Tiedolliset

Tiedollisena tavoitteena voit pitää sen, että osallistujat tietävät ja ymmärtävät erotuomaroinnin perusidean. Perusideahan erotuomaroinnissa on johtaa ottelua oikeaksi katsomillaan tuomioilla.

3.3. Asennoitumis

Tavoitteista ehkäpä tärkein on asennoitumistavoite. Koulutuksen tavoitteena on, että minit nauttivat koulutuksesta ja ovat aktiivisesti mukana. Tärkeää saada asennoituminen tuomaritoiminnasta positiiviseksi.

Asenne
ratkaisee aina!

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

4. Koulutukseen valmistautuminen

4.1. Koulutussuunnitelma

Ohjelmarunon tekemistä varten ota selvää ryhmän koosta ja käytettävästä ajasta ja salitilasta. Kannattaa kysyä myös etukäteen valmentajalta, onko ryhmässä jotain erityisiä piirteitä, joita pitäisi ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa tai itse koulutustilaisuudessa.

Ideaa ohjelmarunkoon voit katsoa esimerkeiksi tehdyistä ohjelmarungoista. Valmiit ohjelmarungot ovat sinulla käytettävissä, mutta voit myös soveltaa niitä haluamallasi tavalla. Mieti kuitenkin, mitä asioita on käyty ja mitä pitäisi olla käytyä esimerkiksi ennen peliä, jotta siinä on mahdollisuudet tavoitteen täyttymiseen.

Ohjelmarunkoa ei kannata lukea pilkun tarkasti koulutuksen aikana, vaan elä koulutuksen mukana. Ohjelmarunon tehtyäsi sinulla on selkeä käsitys siitä, mitä koulutus tulee sisältämään. Kun sinulla on olemassa suunnitelma, on siitä tarpeen vaatiessa mahdollista poiketakin.

Sali kannattaa mahdollisuuksien mukaan jakaa seuraavasti: 8-12 minuuttimarkkinokelasta riittää 1 minikenttä ja 12-20 2 minikenttää. Myös jos on mahdollista ja ryhmä on iso (12-20) ja paikalla on myös toinen kouluttaja, voit ryhmän jakaa kahtia ja kumpikin kouluttaja ottaa oman ryhmän omalle verkolleen ja samaan aikaan toteutetaan sama sisältö.

4.2. Materiaalit

Tulosta tarvittavat materiaalit. Suositeltavaa on, että tulostat erivärisille papereille, jotta ne ovat helpommat jakaa eri ryhmille. Tämä myös helpottaa materiaalien säilytystä. Laminoimalla tehtäväkortit ja muut materiaalit saat ne kestävämmäksi kauemmin, eikä sinun tarvitse jokaiseen koulutukseen valmistaa uusia.

Materiaalit sinun tulisi tulostaa taulukossa kerrotulla tavalla:

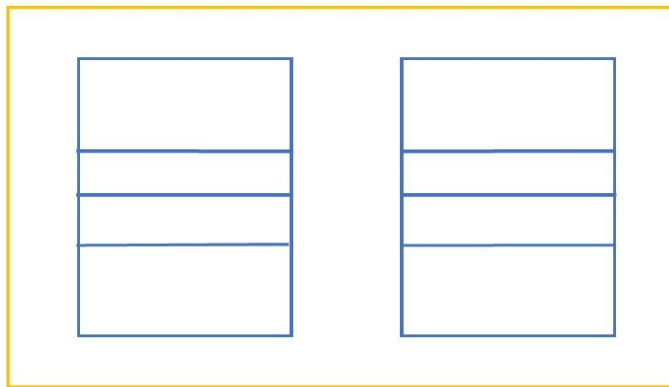
Tehtävämateriaali	Tulostussuositus
Yhdistä näyttö ja tuomio	<ul style="list-style-type: none"> • 2 diaa samalle sivulle, pystysuuntaan
Täyttötehtävä	<ul style="list-style-type: none"> • 1 dia yhdelle sivulle, vaakasuuntaan • Ratkaisut yhdelle dialle ja leikataan sopiviksi palasiksi
Reflektointi	<ul style="list-style-type: none"> • 4 diaa samalle sivulle pystysuuntaan
Tuomarin ominaisuudet	<ul style="list-style-type: none"> • 2 diaa samalle sivulle pystysuuntaan

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

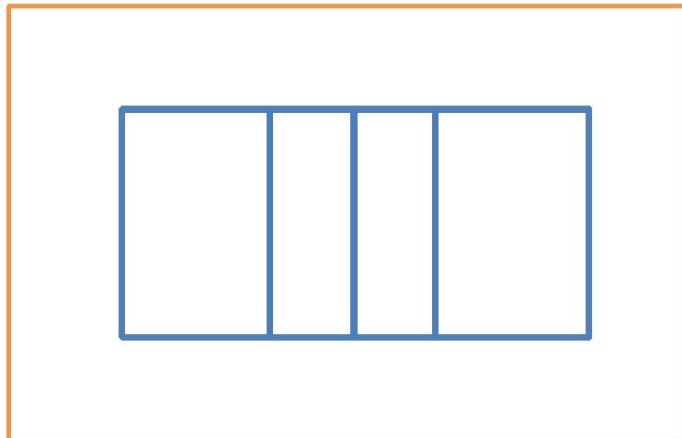
4.3. Salin käyttö

Salin voit jakaa monella eri tavalla, tässä kaksi esimerkkiä miten voit sen tehdä. Kahden kentän jako on suositeltava silloin, kun jaat ryhmän kahteen osaan. Yhden kentän malli toimii hyvin pienen ryhmän kanssa tai silloin, jos käytössä on iso aula tai luokkahuone salin lisäksi.

Kaksi kenttää

Yksi kenttä

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

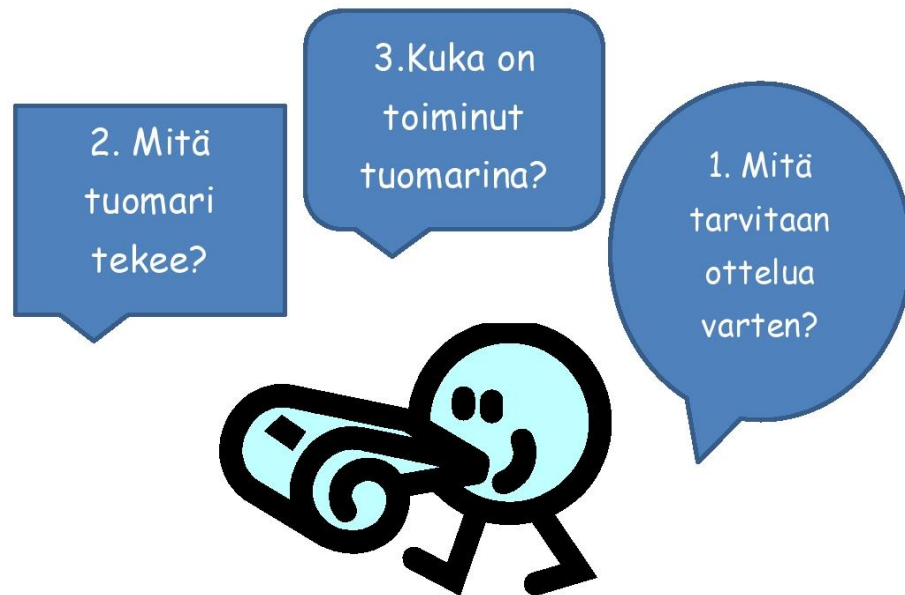
5. Opetukselliset vinkit kouluttajalle toteutukseen

5.1. Kouluttamisen käynnistämiseen

Alussa toivotat koulutukseen saapuneet tulevat minituomarit tervetulleeksi. Pyydä heitä istumaan esimerkiksi puolikaareen läheisyyteesi. Kouluttajana sinun on hyvä istua voimistelupenkillä tai jopa lattialla, jotta olet heille helposti lähestyttävä, etkä etäinen auktoriteetti. Kerro lyhyesti ja ytimekkäästi koulutuksen kulusta muutamalla lauseella.

Vinkki opetustyylistä: Ohjattu oivaltaminen, ongelmanratkaisutyö

Alussa voit herätellä minituomareiden mielenkiintoa aiheeseen muutamilla kysymyksillä:

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

Rohkaise minejä näillä
kysymyksillä!

5.2 Leikittämiseen

Ole innoissasi leikeistä, joita koulutuksessa käytetään - innostus tarttuu! Vältä älä ja ei sanojen käyttöä. Uskalla leikkiä mukana ja asetu koulutettavien tasolle. Näin olet myös helpommin lähestyttävä.

Vinkki opetustyylistä: Harjoitustyyli

5.3. Viheltämiseen

Kerro lyhyet ja selkeät ohjeet siitä, miten pillin kanssa toimitaan. Muista lähteä ihan perusasioista liikkeelle. Pidä pilliä nauhalla kaulassa. Jos otat sen pois suusta niin älä opeta tiputtamaan sitä huulilta pois vaan laske pilli käsillä roikkumaan. Rohkaise viheltämään tarpeeksi napakasti ja sopivan mittaisesti. Jos tuot koulutukseen pillejä, valitse pillejä, joilla on helppo viheltää.

Vinkki opetustyylistä: Ohjattu oivaltaminen

5.4. Käsimerkkeihin

Tuomarin roolissa käsimerkit ovat tapa viestiä, mihin edellinen palloralli päättyi. Muista, että hyvät käsimerkit lähtevät hyvästä ryhdistä. Jos tarvitsee, niin harjoittele vielä kotona peilin edessä, että ne varmasti ovat ryhdikkäät. Käy läpi tärkeimmät käsimerkit ja niiden merkitykset.

Vinkki opetustyylistä: Itsearviointityyli, vuorovaikutustyyli

5.5. Pelissä tuomarointiin

Tuomaroinnissa on tärkeää on johdonmukaisuus, niin ottelun johtamisessa kuin vihellyksen ja käsimerkkien kanssa. Opeta heti alusta asti oikea järjestys ja sopiva rytmi. Kerran, kun opettaa ja vaatii oikean tavan ei sitä tarvitse olla myöhemmin korjaamassa.

Vinkki opetustyylistä: Vuorovaikutustyyli

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

5.6. Koulutuksen päättämiseen

Koulutuksen päättämässä kannattaa muistaa muutamia kohokohtia ja onnistumisia, ne kannustavat meitä jatkamaan. Rohkaise viheltämään ja muistuta siitä, että tuomarointi on yksi mahdollisuus olla lentopallon parissa. Viheltämään oppii vain viheltämällä!

Vinkki opetustyylistä: Harjoitustyyli

Vihellä, vihellä, vihellä!

6. Opettamisesta, kouluttamisesta

6.1. Opetustyyli

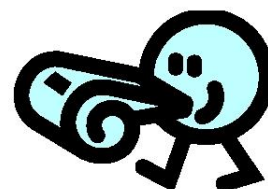
Opetusmenetelmien avulla voit edistää oppimista. Koulutusta suunniteltaessa ja opetusmenetelmää valittaessa sinun pitää ottaa huomioon muutamia asioita, joiden avulla voit edesauttaa oppimista. Valinnassa huomioi koulutuksen aihe ja tavoite tai tavoitteet, oppimisympäristö, koulutukseen osallistuvat sekä se, että minkä opetusmenetelmän koet itsellesi sopivaksi. Kuitenkin sinun persoonalla ja asenteella on vaikutus onnistuneeseen aktivoivaan opetukseen, vaikka kyseessä olisikin kouluttajajohtoinen luento.

Houkuttele minit mukaan harjoittelemaan ja anna mahdollisuus oivalluksille sekä ole tarpeen vaatiessa vastaamassa kysymyksiin.

Opetus koostuu yleensä opetustyylien sekoituksesta ja niitä on mahdollista sekoittaa keskenään, jotta kokonaisuudesta tulee järkevä. Kaikissa ohjaustilanteissa käytät huomaamattaan jotain opetustyyliä tai niiden sekoituksia - usko tai älä!

Tähän on koottu tiivistelmiä opetustyyleistä, joita pääset käyttämään suunnitellussa minituomarikoulutuksen materiaaleissa jollain tavalla. Opetustyylien taustalla on Muska Mosstonin kehittämä opetustyylien spektri liikunnan opetuksessa.

Minin lukuvinkit: Lisää opetustyyleistä voit lukea muun muassa [Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan \(Heikinaro-Johansson & Huovinen, 2007\)](#) tai [Liikuntapedagogiikka \(Jaakkola, Liukkonen & Sääkslahti, 2014\)](#) kirjoista.

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

6.1.1. Harjoitustyyli

Harjoitustyyliissä olet suunnitellut valmiiksi suoritettavat tehtävät. Yleensä harjoitustyyliissä on tehnyt tunnin sisällöstä tehtäväkortit, jotka on sijoitettu eri puolille käytettävää tilaa. Tehtäväkorteista selviää tehtävän anto ja suoritustekniikka.

Tehtäväkorttien avulla pystyt vähentämään suullisesti annettavien ohjeiden määrää. Kun et ole kahlittuna ohjeiden antamiseen pystyt seuraamaan ohjattavien tekemistä ja antamaan hyvin myös tarkkaa henkilökohtaista palautetta tai auttamaan jonkin suorituksen tai tehtävän kanssa.

6.1.2. Vuorovaikutustyyli

Vuorovaikutustyyliissä vuorovaikutteisuus on nimensä mukaan keskeisessä osassa. Oppijat tekevät pareittain harjoituksia, joissa vuorotellen toinen on ohjaajan roolissa ja toinen oppijan roolissa. Kouluttajana roolisi on seurata toimintaa, antaa palautetta ohjaajalle.

Vuorovaikutustyyliä käyttäessäsi ota huomioon, että parit ovat kykeneviä antamaan ja ottamaan palautetta. Jotta parit voivat antaa palautetta suorituksista, on heillä oltava selvät kriteerit suorituksen arvioinnista.

6.1.3. Itsearviointityyli

Itsearviointityyli tukee hyvin erotuomarina toimimista. Itsearviointityyli soveltuu hyvin silloin, kun haluat kehittää itsearviointitaitoja. Itsearviointia varten luot tarvittavat kriteerit, joiden mukaan voi itsearvioida suorituksiaan. Varsinkin minituomarikoulutuksen nuorimmat osallistujat voivat tarvita tukeasi suorituksien arvioimisessa. Minituomarin jatkaessa tuomaroinnin parissa on itsearviointi ja omien suorituksien arviointi kehittävä tapa tuomarin polulla.

6.1.4. Ongelman ratkaisutyyli

Ongelman ratkaisussa annat ohjattaville tehtävän, johon he yrittävät itsenäisesti keksiä ratkaisun, samalla kun seuraat heidän toimintaa sivusta. Kouluttajana roolisi on siis tarkkaileva. Tärkeää on antaa ohjattaville sopivasti aikaa ja mahdollisuus miettiä ja kehittää sopiva ratkaisu. Lopuksi, kun ongelma on ratkaistu, ohjattavat arvioivat, oliko ratkaisu onnistunut. Tässä vaiheessa voit antaa apuja ja johdatella keskustelua.

6.1.5. Ohjattu oivaltaminen

Annat tässä opetusmenetelmässä tehtävän niin, että sen suoritustapa jää avoimeksi. Ohjattavat pääsevät itse miettimään ja ratkomaan, miten he suorittavat tehtävän parhaiten. Et selitä suoraan ratkaisua, vaan erilaisten kysymysten ja vinkkien avulla ohjattavat löytävät ratkaisun tehtävään.

Esimerkki:

Opettaja antaa pallon oppilaille. Hetken kuluttua osa oppilaista on alkanut liikkumaan pallon kanssa, osa heittelemällä, osa potkimalla. Opettaja antaa tehtävän, jossa oppilaiden pitää saada pallo liikkumaan maassa oppilaalta toiselle. Nopeasti oppilaat laittavat pallon maahan ja alkavat potkimaan sitä jaloillaan. Pallot kimpoilevat. Sen jälkeen opettaja kysyy, miten he saavat pallon mahdollisimman tarkasti kaverille. "Potkaistaan sisäsyryllä", jonka jälkeen pallot menevät paremmin kohti, mutta kovaa vauhtia. Seuraavaksi opettaja kysyy, miksi pallot menevät kaverista ohi. "Pysäytetään pallo ja sen jälkeen potku".

Mini muistuttaa:

- Älä kerro vastausta
- Odota ohjattavan vastausta
- Anna palautetta
- Pyri säilyttämään hyväksyminen ja kärsivällisyys

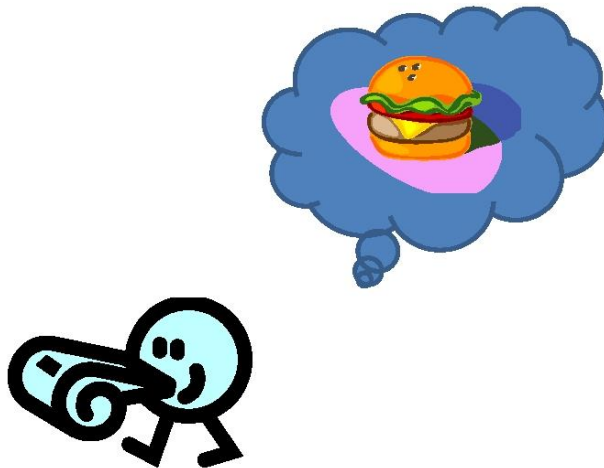

7. Palautteen antaminen

Lapsille ja nuorille palautteen saaminen on tärkeää ja sen avulla he saavat kokea onnistumisen tunnetta. Miten annat palautteen rakentavasti? Palautetta annettaessa muista, että palautetta annettaessa julkisesti minituomarikokelaat herkästi aloittavat vertailun muihin. Mikäli mahdollista niin anna palaute henkilökohtaisesti, jotta vertailu niin hyvässä kuin pahassa jää mahdollisimman vähälle. Kuitenkin muista, että palautetta voit antaa monella eri tavalla.

7.1. Hampurilaismalli

Hampurilaismallissa rakennat palautteen nimensä mukaan hampurilaiseksi, jossa leivät muodostavat positiivisen palautteen ja välissä oleva pihvi rakentavan osan palautteesta. Palautteen saaja saadaan kiinnostumaan annettavasta palautteesta, kun kerrot aluksi jotain, jossa hän on onnistunut. Pohjalle tulevan leivän jälkeen on pihvin vuoro, jossa annat rakentavaa palautetta ja tarvittaessa korjausehdotuksia toiminnasta. Palautteen antaminen päätät hampurilaisen päällimmäiseksi tulevaan leipään, jossa on hyvä mainita jokin erityisen hyvin sujunut osa-alue tai kokonaisuus. Tätä mallia noudattamalla palautteen saajalle jää positiivinen jälkimaku palautteesta.

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

8. Leikit ja tehtävät

8.1. "Ameeba"

Leikin tavoitteena nousta alimmalta tasolta, ylimmälle tasolle. Osallistujat liikkuvat sovitulla alueella, kerrotuilla tavoilla. Tavatessaan toisen samalla tasolla liikkuvan, ottavat he kolmannella "Kivi, sakset, paperin". Tämän voittaja nousee seuraavalle tasolle ja hävinnyt pysyy samalla tasolla, kunnes voittaa ja nousee seuraavalle tasolle. Peliä jatketaan niin pitkään, kunnes kaikki ovat korkeimmalla tasolla eli päätuomareita.

Alussa on hyvä käydä läpi kaikki tasot ja niiden merkit, jotta leikki sujuisi mahdollisimman sulavasti.

Tasot:

Pelaaja - tuulettaa

Valmentaja - aikalisän merkki

Kirjuri - kädet ylhäällä (valmiina)

Rajatuomari - Käsistä yli (ilman lippua)

Verkkotuomari - verkkovirhe

Päätuomari - Ottelun päätyminen

Voit antaa myös minien keksiä eri henkilöille merkin, jonka kanssa liikkuvat! *

Mikäli peliä haluaa nopeuttaa voi jättää pois esimerkiksi kirjurin ja rajatuomarin.

*Ohjattu oivaltaminen

Minituomarikoulutus

Sini Rönnqvist

Kevät 2015

8.2. Kentän nopein (Lännen nopein)

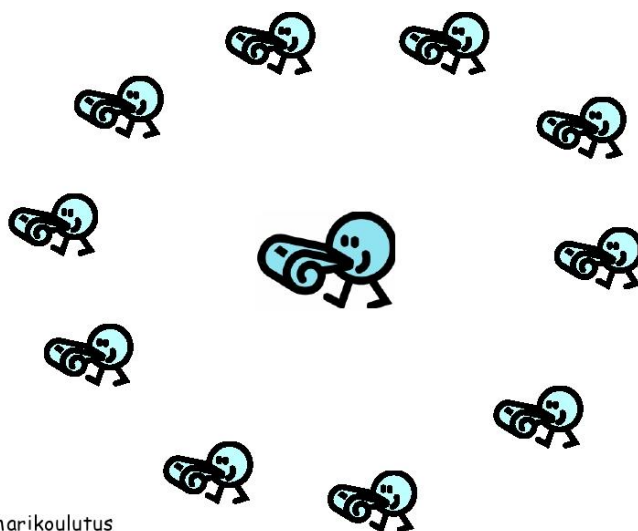
Kaikki osallistujat tekevät ison ympyrän. Olet ensimmäisenä keskellä. Keskellä oleva henkilö pyörii ja osoittaa jotakin ringissä olevaa henkilöä. Osoitettu henkilö näyttää päätuomarin merkin ja hänen vasemmalla ja oikealla puolella olevat henkilöt näyttävät rajatuomarin merkin. Hitaimman ja/tai väärän merkin tehnyt henkilö pääsee keskelle. Mikäli ryhmän koko on lähelle 20, kannattaa harkita kahden ryhmän tekemistä.

Mini suosittelee:

- **Ulkona**
- **Kosketus pallosta**

Merkkejä voit myös sopia, osoitettava henkilö näyttää ottelun päättymistä ja vieressä olevat neljää kosketusta. Vaihtoehtoja on niin paljon kuin jaksaa keksiä, mielikuvitus peliin!

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

8.3. Yhdistelytehtävä

Yhdistelytehtävässä yhdistellään tuomarin näyttö ja tuomio. Näytöt ja tuomiot ovat noin postikortin kokoisia. Nämä voidaan tehdä yksin, pareittain tai ryhmissä. Sisältöä on helppo muokata valitsemalla minilentopallon kannalta hankalampia ja harvinaisempia näyttöjä pois.

Tarvittaessa voit pyytää valmentajaa ja/tai huoltajaa tähän avuksi.

Minin vinkki: Mikäli haluat purkaa osallistujien energiaa vie lappuja toiseen päähän salia ja osallistujat jaetaan ryhmiin ja heidän pitää hakea laput vuorotellen viestin omaisesti toisesta päästä. Käytä mielikuvitusta liikkumistyyleissä. Vasta, kun kaikki laput on haettu saa alkaa yhdistelemään laput oikeiksi vastauksiksi.

8.4. Täyttötehtävä

Täyttötehtävässä jaat minituomariryhmän kahteen tai useampaan osaan ja ryhmät kilpailevat leikkimielisesti keskenään.

Salin toiseen päähän levität täydennettävät sanat, jotka ryhmäläiset käyvät yksi kerrallaan hakemassa. Kun kaikki sanat on haettu, voi ryhmä aloittaa tekstien täyttämisen hakemillaan sanoilla. Nopeammin tehtävän oikein suorittanut ryhmä voittaa.

Minin nopeampi versio: Vaihtoehtoisesti ryhmille voit antaa paperit ja täydennettävät sanat.

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

8.5. Tuomari käskee ("Kapteeni käskee")

Yleensä lapset tietävät leikin "Kapteeni käskee", joten tämä on turvallinen vaihtoehto valita koulutuksen alkupuolen leikiksi. Tuomarina annat käskyjä ja muut suorittavat tämän käskyn mukaan oikean näytön/tehtävän tai jättävät näyttämättä. Mikäli et sano alkuun "tuomari käskee", ei osallistujien pidä tehdä käskettyä ohjetta. Mikäli joku tekee, lasketaan se hänelle virheeksi.

Hyviä käskyjä ovat:

Ulkona

Sisällä

Pallon osuma käsiin

Vaihto

Erä loppuu

2-4 hitaimman ja/tai väärän reaktion jälkeen tippuu pois. Jotteivät tippuneet olisi tekemättä mitään, voi heille antaa tehtäväksi yhdistelytehtävän.

Minin vinkki: Voi käskeä myös tekemään esim. kuperkeikan tai seisomaan yhdellä jalalla.

Minituomarikoulutus
Sini Rönnqvist
Kevät 2015

8.6. Peli

Riippuen ryhmän koosta peliä varten pidä ryhmä yhtenä tai jaa kahtia (ohjeistus ohjelmarungossa). Ryhmä harjoittelee sinun johdolla tuomarointia pienpelin avulla.

Pelin aikana olet ohjaamassa ja tukemassa tuomarina toimivaa miniä, miten toimia.

Tarkoituksena ei ole näyttää miten tehdään vaan ohjata minejä, miten tehdään. Heillä on yleensä olemassa jonkinlainen malli tuomarista.

Peli voi olla esim. 3 vs. 3 tai 4 vs. 4. Peleinä pelataan lyhyitä eritä 5-10 pisteeseen.

Ennen kuin peli alkaa voit käydä läpi lyhyesti miten näytetään oikeassa järjestyksessä merkit.

Suosi tässä ohjattua oivaltamista, jossa et anna valmiiksi vastauksia vaan johdattelet kysymyksillä ja vinkeillä.

- **Millä lentopallo-ottelu alkaa?**
- **Kun pallo loppuu, mitä tapahtuu?**
- **Mitä päätuomari näyttää?**
- **Mitä pitää näyttää, kun käy ...**
- **Missä pilliä pidetään pallorallin ajan?**
- **Ovatko vihellykset samanlaisia?**

8.7. Lopetus / Reflektointi

Minituomarikoulutuksen lopussa käytä läpi koulutusta ja johdattelet keskustelua tuomaroinnista. Palautetta/fiiliksiä kerätessä voit parantaa koulutusta saadun palautteen perusteella. Tietenkin muista, että palautetta on antamassa 7-12-vuotiaat. Fiiliksiä tai opittua asiaa voit kysellä myös jonkun osionkin jälkeen pikaisesti.

Avuksi lopun reflektointiin voit ottaa mukaan kortit, joiden avulla madallat palautteen antamista ja keskustelua. Laita ringissä laput kiertämään ja pyydä heitä ottamaan yhden kortin pinosta, valitun kortin pitäisi kolahtaa niin, että pystyy jatkamaan lausetta. Kun kaikilla on kortti kädessään, voitte käydä läpi henkilön ja kortin kerrallaan ja purkaa koulutusta. Tietenkin tämä tapa vaatii aikaa, mutta voidaan tehdä myös salivuoron jälkeen esimerkiksi pukuhuoneessa, salin lavalla tai aulassa.

Minin vinkki: Apuna voit käyttää kortteja, jotka helpottaisivat keskustelun avaamista.

10. Kirjallisuutta

Teaching Physical education. Mosston & Ashworth 2002.

Liikuntataitajen oppiminen ja taitoharjoittelu. Jaakkola 2010.

Liikuntapedagogiikka. Jaakkola, Liukkonen & Sääkslahti 2013

Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Heikinaro-Johansson & Huovinen 2007

Viestintätaito - Opas aikuisopiskelun ja työelämän vuorovaikutustilanteisiin. Repo & Nuutinen 2005.

Tuhat tapaa opettaa. Vuorinen 1993.

Viestinnän työkaluja AMK-opiskelijalle. Mattila ym. 2006.

Oppia opetusmenetelmistä. Kupias 2001.

Opi ja opeta tehokkaasti - Psyykinen valmennus oppimisen tukena. Kauppala 2003.

Minituomarikoulutus
Sini Rönqvist
Kevät 2015

LIITE 4. Täyttötehtävä

<p>Täyttötehtävä</p> <p>Ratkaisut</p>	<p>Lentopallo on kahden joukkueen <u>verkon</u> jakamalla kentällä pelaama urheilulaji.</p>	<p>Lentopallossa pallorallin <u>voittava</u> joukkue saa pisteen.</p>	<p>Jos <u>syötön vastaanottava</u> joukkue voittaa pallorallin, saa se pisteen ja oikeuden syöttöön, ja sen pelaajat siirtyvät kentällä <u>kiertovaihdolla</u> yhden pelipaikan eteenpäin.</p>
<p>Pelissä tavoite on toimittaa pallo <u>verkon</u> yli ja saada pallo koskettamaan vastapuolen kenttää ja <u>estää</u> vastapuolta tekemästä samaa.</p>	<p>Joukkueella on <u>kolme</u> lyöntiä pallon palauttamiseen (torjunnan lisäksi).</p>	<p>Aloitussyöttäjän on suoritettava aloituksensa <u>kahdeksan (8)</u> sekunnin kuluessa <u>päätuomarin</u> viheltämällä antamasta aloitussyöttöluvasta.</p>	<p>Vastapuolen aloituksen <u>torjuminen</u> on kielletty.</p>
<p>Pallo laitetaan peliin <u>syöttämällä</u> yhdellä kädellä.</p>	<p><u>Palloralli</u> jatkuu kunnes pallo koskettaa pelikenttää, tai se menee "ulos" tai joukkue ei onnistu palauttamaan palloa sääntöjen mukaisesti.</p>	<p>Yksi joukkueen pelaajista, muu kuin libero, on joukkueen <u>kapteeni</u>.</p>	<p>Pelaajan varusteisiin kuuluvat <u>peliasu</u> ja urheilujalkineet.</p>
<p>Ennen ottelua joukkueen kapteeni allekirjoittaa <u>ottelupöytäkirjan</u> ja edustaa joukkuettaan arvonnassa.</p>	<p>Kun pallo ei ole pelissä, pelikapteenilla, ja vain hänellä, on <u>oikeus puhutella</u> erotuomareita.</p>	<p><u>Aloitussyöttö</u> on suoritettava lyömällä palloa yhdellä kädellä tai käsivarren osalla.</p>	<p>Torjuminen on pelaajien verkon tuntumassa tapahtuvaa toimintaa vastapuolelta tulevan pallon pysäyttämiseksi kurottautumalla <u>verkon yläpuolelle</u>, riippumatta pallon koskettamisen korkeudesta.</p>
<p>Joukkue tekee <u>sijoittumisvirheen</u>, jos pelaaja ei ole aloituslöynnin hetkellä sijoittunut oikein.</p>	<p>Pallo on "sisällä", kun se koskettaa pelikentän pintaa, <u>raajat</u> mukaan lukien.</p>	<p>Vain <u>etupelaajat</u> saavat toteuttaa torjunnan, mutta pallon koskettamisen hetkellä jonkin ruumiinosan tulee olla <u>korkeammalla</u> kuin verkon yläreuna.</p>	<p>Sääntömääräisiä pelikatkoja ovat <u>aikalisät</u> ja pelaajavaihdot</p>
<p>Pelaaja ei saa <u>lyödä/koskettaa</u> palloa kahdesti peräkkäin.</p>	<p>Päätuomari antaa luvan aloitussyöttöön varmistuttuaan, että joukkueet ovat <u>valmiina</u> peliin ja aloitussyöttäjällä on pallo hallussaan.</p>	<p>Joukkue on <u>oikeutettu</u> pyytämään erää kohti enintään <u>kaksi</u> aikalisää</p>	<p>Aikalisäpyynnöt tulee tehdä asianmukaisella <u>käsimerkillä</u> pallorallien välillä.</p>

Kaikki pyydetyt
aikalisät kestävät
30 sekuntia.

Osanottajien on hyväksyttävä
erotuomareiden päätökset
urheiluhengen mukaisesti, niitä
vastustamatta.

Pelissä tavoite on toimittaa pallo
ja saada pallo
koskettamaan vastapuolen
kenttää ja vastapuolta
tekemästä samaa.

Joukkueella on lyöntiä
pallon palauttamiseen
(torjunnan lisäksi).

Jos virheen vihehtää päätuomari, hänen
tulee näyttää:
1. seuraavaksi aloittava joukkue
2. virheen laatu
3. virheen tehnyt pelaaja (jos tarpeen)

Täyttötehtävä
Täytettävillä sanoilla

Pallo laitetaan peliin
yhdellä
kädellä.

jatkuu kunnes pallo
koskettaa pelikenttää, tai se menee
"ulos" tai joukkue ei onnistu
palauttamaan palloa sääntöjen
mukaisesti.

Lentopallo on kahden
joukkueen jakamalla
kentällä pelaama urheilulaji.

Lajista on olemassa eri
versioita erilaisiin olosuhteisiin
tarjoamaan pelin monipuolisia
ominaisuuksia jokaiselle.

Lentopallossa pallorallin
joukkue saa
pisteen.

Jos joukkue
voittaa pallorallin, saa se pisteen ja
oikeuden syöttöön, ja sen pelaajat
siirtyvät kentällä
yhdessä pelipaikan eteenpäin.

Aloitussyöttäjän on suoritettava
aloituksensa
sekunnin kuluessa
viheltämällä antamasta
aloitussyöttöluvasta.

Vastapuolen aloituksen
on
kielletty.

Joukkue tekee
, jos
pelaaja ei ole aloituslyönnin
hetkellä sijoittunut oikein.

Pallo on "sisällä", kun se
koskettaa pelikentän
pintaa, mukaan
lukien.

Yksi joukkueen pelaajista,
muu kuin libero, on
joukkueen

Pelaajan varusteisiin
kuuluvat ja
urheilujalkineet.

Pelaaja ei saa
palloa
kahdesti peräkkäin.

Päätuomari antaa luvan
aloitussyöttöön valmistettuaan,
että joukkueet ovat
pelin ja aloitussyöttäjällä on pallo
hallussaan.

Ennen ottelua joukkueen
kapteeni allekirjoittaa
ja edustaa
joukkuettaan arvonnassa.

Kun pallo ei ole pelissä,
pelikapteenilla, ja vain
hänellä, on
erotuomareita.

on
suoritettava lyömällä palloa
yhdellä kädellä tai
käsivarren osalla.

Torjuminen on pelaajien verkon
tuntumassa tapahtuvaa toimintaa
vastapuolelta tulevan pallon
pysäyttämiseksi kurrottamalla
, riippumatta pallon
koskettamisen korkeudesta.

Vain saavat toteuttaa
torjunnan, mutta pallon
koskettamisen hetkellä jonkin
ruumiinosan tulee olla
kain verkon yläreuna.

Sääntömääräisiä
pelikatkoja ovat
ja pelaajavaihdot

Jos virheen viheiltä päätuomari, hänen
tulee näyttää:

- 1.
- 2.
- 3.

VERKON	PALLORALLI
VERKON YLI	VOITTAVA
ESTÄÄ	SYÖTÖN
KOLME	VASTAANOTTAVA
SYÖTTÄMÄLLÄ	KIERTOVAIHDOLLA

Joukkue on
pyytämään erää kohti
enintään aikalisää

Aikalisäpyynnöt tulee tehdä
asianmukaisella
pallorallien välillä.

KAHDEKSAN (8)	OIKEUS PUHUTELLA
PÄÄTUOMARIN	SIJOITTUMIS-
TORJUMINEN	VIIRHEEN
KAPTEENI	RAJAT
PELIASU	PÄÄTÖKSET
OTTELUPOVITÄKIRJA	

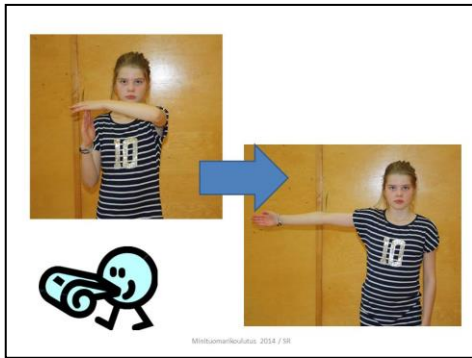
LYÖDÄ/KOSKETTAA	AIKALISÄT
VALMIINA	OIKEUTETTU
ALOITUSSYÖTÖ	KAKSI
VERKON YLÄPUOLELLE	KÄSIMERKILLÄ
ETUPELAAJAT	30 SEKUNTIA
KORKEAMMALLA	

Kaikki pyydetyt
aikalisät kestävät

Osanottajien on hyväksyttävä
erotuomareiden
urheiluhengen mukaisesti, niitä
vastustamatta.

SEURAAVAKSI ALOITTAVA JOUKKUE
VIRHEEN LAATU
VIRHEEN TEHNYT PELAAJA, JOS TARVETTA

LIITE 5. Yhdistelytehtävä

Kyllä, juuri noin!

Mittausmerkintä 2014 / 38

Koppi

Mittausmerkintä 2014 / 38

Vastaanotto, passi, hyökkäys, puolustus, passi, passi, hyökkäys. Montta siinä nyt oli?

Mittausmerkintä 2014 / 38

Neljä kosketusta palloon

Mittausmerkintä 2014 / 38

Sinne jäi!

Mittausmerkintä 2014 / 38

Pallo sisällä

Mittausmerkintä 2014 / 38

Kädet levällään hartioiden tasolle niin, että kasvot näkyvät

Mittausmerkintä 2014 / 38

Pallo yli

Mittausmerkintä 2014 / 38

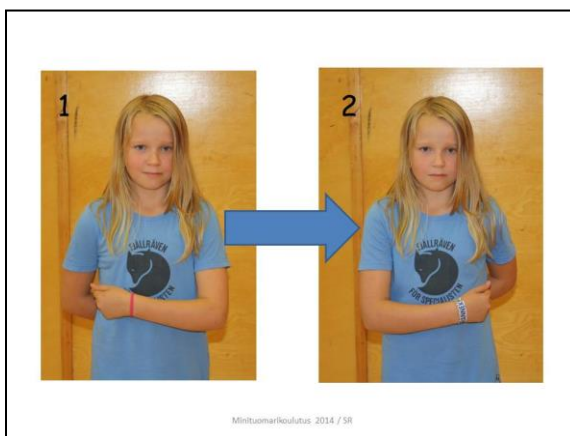
Palloa ei
heitetty tai
irrotettu
aloituslyönnissä

Minisuomaliskoulutus 2014 / SR

Pelaajavaihto

Minisuomaliskoulutus 2014 / SR

Puolten vaihto

Minisuomaliskoulutus 2014 / SR

Sijoittumisvirhe

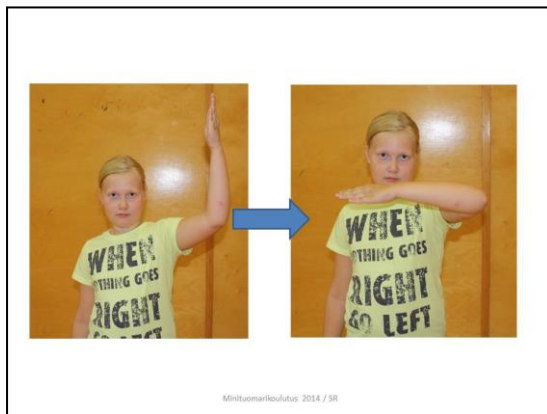
Minisuomaliskoulutus 2014 / SR

Viivytys aloituksessa

Minttuomarkoulutus 2014 / SR

Virheellinen hyökkäyslöyhti

Minttuomarkoulutus 2014 / SR

LIITE 6. Tuomarin ominaisuudet

oikeudenmukainen

puolueellinen

epävarma

huono ryhti

väsynyt

virkeä

ryhdikäs

tarkka

päätäväinen

itsevarma

siisti

selkeä

rauhallinen

ripeä

kiireinen

ennakkoasenteeton

motivoitunut

johdonmukainen

arka

rohkea

reipas

pelokas

tarkkaavainen

hermostunut

ystävällinen

kaunis

ruma

iso

vanha

nuori

nälkäinen

ujjo

vilkas

Puolueeton

LIITE 7. Reflektointi

Minusta parasta oli...	 Minustako?	Ensi Power Cupissa...	Lentopallo on minusta...
Paras oppimani asia oli...	Minusta hankalaa oli...	Nyt minä uskallan...	Tuomarina minusta on...
Paras oppimani asia oli...	Toivoisin, että ...	Lentopallon säännöt ovat...	Hauskinta koulutuksessa oli...
Pelottavinta koulutuksessa oli...	Olsin halunnut enemmän...		
En olisi uskonut, että...	Yllätyin, kun...		
Mukavinta koulutuksessa oli...	Olin kuvitellut tuomaroinnin olevan ...		

LIITE 8. Erotuomareiden nimeämis- ja korvaustaulukko.

Nimeämisperusteet, tuomarikorvaukset ja erotuomariluokat ja -määrät sarjoittain 2014-15 (Liite 2)											
	Nimeäjä	Ikä	Liiga	Pääsarja	I luokka	II luokka	III luokka	Oma	NT+ > 15v.	Tulkintainja	Palkkio
Liiga, miehet		2	2								Kts. Liigan sarjamäär.
Liiga, naiset	ETJ:n nimeäjä	2	2								Kts. Liigan sarjamäär.
1-sarja, miehet		2		1	Verkolla						70,00 €
1-sarja, naiset		2			1	Verkolla				I	60,00 €
2-sarja, miehet		2				1	Verkolla	Verkolla			50,00 €
2-sarja, naiset		1				1					40,00 €
N2 / PVE, Ve ja FIN		2				1		Verkolla			40,00 €
3-sarja, miehet	Alueen Erotuomari-nimeäjä	2					huom 1	Verkolla			30,00 €
3-sarja, naiset		1					1	X	1		
4-sarja, miehet		1					1	X	1		yksittäiset ottelut 20 €
4-sarja, naiset		1					1	X	1		turnauksissa 8 € / ottelu
5-sarja, miehet		1					1	X	1		
A-nuoret, SM-sarja.		1				1					Pojat 2. voittoerän ottelut 20 €
Välierät		1				1					Työt 2. voittoerän ottelut 15 €
Lopputurnaus pve, välierät ja finaalit	Alueen Erotuomari-nimeäjä yhdessä turnauksen järjestäjän kanssa	2			1	Verkolla				I	Pojat 3. voittoerän ottelut 25 € Työt 3 voittoerän ottelut 20 €
B-nuoret, alkus.		1				1					Pojat 2. voittoerän ottelut 15 €
Välierät		1				1					Työt 2. voittoerän ottelut 11 €
Lopputurnaus pve, välierät ja finaalit		2			1	Verkolla				II	Pojat 3. voittoerän ottelut 20 € Työt 3 voittoerän ottelut 15 €
C-nuoret, alkus.		1				1	X		1		Pojat 2. voittoerän ottelut 11 €
pve, Välierät ja SM-f		2			1	Verkolla					Työt 2. voittoerän ottelut 9 €
Vet 35-45, M50, alkus.		1				1	X		1		Miehet 2. voittoerän ottelut 30 €
Lopputurnaus	Toisen päivän ottelut alueen erotuomareissa yhdessä järjestäjän kanssa. Peccatit	1				1			1		Naiset 2. voittoerän ottelut 25 €
Lopputurn. 1-4		2			1	Verkolla			Verkolla		Miehet 2. voittoerän ottelut 25 €
M55-84, N50-75	tuomitsevat aluuarjat ja ensimmäisen päivän ajokortteus	1				1	X		1		Naiset 2. voittoerän ottelut 20 €
Lopputurn. 1-4		1				1			1		2. voittoerän ottelut 15 €
Rajatuomarit											
M Liiga	kts. Liigan sarjamäär.									SUOMEN CUP	Miehet
N Liiga	kts. Liigan sarjamäär.									Kans. ja aikuisk.	Naiset
M/N Liigakarsinnat	kts. Liigan sarjamäär.									Puolivälierät	ILMOITETAAN ERIKSEEN
M/N 1-sarjat	35 € / 30 €									Välierät	
										Finaalit	